מתוך: אתר "בינינו" | מערכת שיעורי תורה לצפיה | BEINENU.COM

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בחידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

פרשת כי תבוא תשע"ט | גליון תקט"ז | שנה י"ג

לעילוי נשמת
המשגיח הגה"צ רבי אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה
בן ר' יצחק אריה זצ"ל
נלב"ע כ"א אלול תשס"ז
תנצב"ה

נפלאות מתורתך

"תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב מֵרֹב כֹּל. וְעָבַדְתָּ אֶת אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יְשַׁלְּחֶנּוּ ה' בָּךְ בְּרָעָב וּבְצָמָא וּבְעֵירֹם וּבְחֹסֶר כֹּל וְנָתַן עֹל בַּרְזֶל עַל צַוָּארֶךָ עַד הַשְּׁמִידוֹ אֹתָךְ". דברים כ"ח, מ"ז-מ"ח.

פשטות דברי הפסוקים מורה, שטעם הדבר שישראל נענשו בענוש חמור ונוראי זה שעבדו את האויבים 'בְּרָעָב וּבְצָמָא וּבְעֵירֹם וּבְחֹסֶר כֹּל', הוא מדה כנגד מדה, שכאשר היו ישראל במצב של 'רב כֹּל', הם לא עבדו את ה' 'בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב'. וכפי שפרש"י שם: "מֵרֹב כֹּל.

בעוד שהיה לך כל טוב". וכעי"ז ביאר באבע"ז שם: "מֵרֹב כֹּל. אשר תתאוה או כל צורך". והיינו שבשעה שהיה להם כל טוב וכל צורכיהם כפי שנתאוו, לא עבדו את ה' כראוי, לכך יענשו שיעבדוהו במצב נוראי של חסרון עצום שאין להם דבר.

ויעויין ברמב"ם הלומד שענוש נוראי זה עלול לבוא אל העובד את ה', אלא שעשה זאת בחוסר שמחה, למרות שהיה לו כל טוב, וכפי שכתב בפ"ח מהלכות שופר וסוכה ולולב הט"ו (וכעי"ז בקצרה בפ"ו מהלכות יו"ט הי"כ): "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו, שנאמר, 'תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב'". ובתוספת דברים כתב בפ"ג מהלכות ת"ת הי"ג: "אמרו חכמים, כל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני, וכל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר, וענין זה מפורש הוא בתורה, הרי הוא אומר, 'תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב מֵרֹב כֹּל. וְעָבַדְתָּ אֶת אֹיְבֶיךָ', ואומר (שם ח' ט"ז), 'לְמַעַן עַנֹּתְךָ וּלְמַעַן נַסֹּתְךָ: לְהֵיטִבְךָ בְּאַחֲרִיתֶךָ'".

ובדרכם מבאר רבינו בחיי בפירושו על הפסוקים כאן: "'תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה. יאשימנו הכתוב בעָבדו השי"ת ולא היתה העבודה בשמחה, לפי שחייב האדם על השמחה במצות, והשמחה במעשה המצוה מצוה בפני עצמה, מלבד השכר שיש לו על המצוה יש לו שכר על השמחה, ועל כן יעניש בכאן למי שעובד עבודת המצוה כשלא עשאה בשמחה, ולכך צריך שיעשה אדם המצות בשמחה ובכוונה שלמה... 'מֵרֹב כֹּל. וְעָבַדְתָּ אֶת אֹיְבֶיךָ [אֲשֶׁר יְשַׁלְּחֶנּוּ ה' בָּךְ בְּרָעָב וּבְצָמָא וּבְעֵירֹם] וּבְחֹסֶר כֹּל. זה ממדותיו של הקב"ה, שהן מדה כנגד מדה, הם לא עבדו להקב"ה 'מֵרֹב כֹּל, לפיכך יעבדו את האויבים בְּחֹסֶר כֹּל...". יעויי"ש שמסיים שמכאן דרשו חז"ל (חגיגה ט' ב'), שלא מצא הקב"ה תקנה לישראל אלא בעניות.

*

והנה ענין זה צריך ביאור והבנה, שהרי לא מצאנו 'תנאי' בעבודת ה' שיהיה לאדם 'רב כֹּל', ומה גם, שאין בני אדם מגיעים ומשיגים מצב כזה, ואם נאמר שהכוונה כפשוטו, כן נפתח הפתח בפני כל אחד לטענן, שמעולם לא היה לו 'רב כֹּל', וכפי שכתב המסילת ישרים בתחילת ספרו, שהמציאות העולמית מוכיחה שהאדם נברא עבור העולם הבא ולא עבור החיים בעולם הזה, שכן אין מי שהוא שמח ושליו ממש בעולם הזה, וכמה מיני צער וחלאים ומכאובים וטרדות עובר כל אחד, אחד המרבה ואחד המעמיט, עד ש'אחד מני אלף לא ימצא שירבה העולם לו הנאות ושלוה אמיתית', וכפי שיגינו ראותו, אחד מתייסר בענינו, השני בחולי, השלישי בצער גידול בנים והרביעי בחסרון הילדים, וכהנה צרות רבות וקשות, האם אכן כולם נפטרו מתוכחה זו, שאין עליהם טענה למה לא עבדו את ה' בשמחה.

וכבר עמד בזה הרא"ם, וביאר בדברי רש"י, שדבר פשוט הוא שבעבודת ה' יש תנאי אחד ויחיד, והוא שתעשה 'בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב', בלא כל קשר ושייכות למצבו האישי והכלכלי, ואדרבה, 'עבודת העני רצויה כעבודת העשיר', שגם על העני מוטל שיגשה עבודת בוראו ועבודתו רצויה כעבודת העשיר, והוסר כל אינו סיבה או תירוץ לרפיון בעבודת ה', אלא שתוכחה נוראה זו שנאמרה בפסוקים אלו, מכוונת לאותו אחד שהיה לו הכל ובכל זאת לא עבד את ה' בשמחה ובטוב לבב, שעושעו יהיה כמפורש בפסוקים, ולעולם, עני או בעל יסורים וכל מי שלא היה לו 'כל טוב', הגם אמנם שיענש על שלא קיים את מצוות התורה כדת וכיאות, אך בכל זאת אינו בכלל תוכחה וקללה זו [וע"ע בגור אריה שם).

*

בתוכחה זו נאמר, שהענוש יהיה 'וְעָבַדְתָּ אֶת אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יְשַׁלְּחֶנּוּ ה' בָּךְ בְּרָעָב וּבְצָמָא וּבְעֵירֹם וּבְחֹסֶר כֹּל...'. והנה שלשת הדברים הראשונים המפורשים בפסוק, ברורים בהגדרתם, 'בְּרָעָב, בְּצָמָא; שמחוסר אוכל יהיה ברעב; 'בְּצָמָא, שמחסור שתיה יהיה בצמא; וּבְעֵירֹם, שמחסור לבוש יהיה ערום. ולאחר מכן מוסיפה התורה דבר רביעי, 'וּבְחֹסֶר כֹּל, וצריך להבין מהו הגדרה זו של חוסר כל.

ובאמת שכבר עמדו בזה במכילתא (פרשת יתרו, מסכתא דבחדש א', עה"פ י"ט א'): "מהו בְּחֹסֶר כֹּל, שניטלה דעת מהם. דבר אחר, בְּחֹסֶר כֹּל, שיהו חסרים מתלמוד תורה".

ואף נחלקו בזה האמוראים בנדרים מ"א א', כדאיתא שם: "בְּחֹסֶר כֹּל. א"ר אמי אמר רב, בלא נר ובלא שלחן; רב חסדא אמר, בלא אשה; רב ששת אמר, בלא שמש; רב נחמן אמר, בלא דעה; תנא, בלא מלח ובלא רבב (שומן - רש"י)".

ובשיטה הראשונה במכילתא, ושכמותה אמר רב נחמן, דהיינו חסרון דעת, מופיפה הגמ' שם: "אמר אביי, נקטינן, אין עני אלא בדעה. במערבא אמרי, דדא ביה כולא ביה (מי שיש בו דעת כמי שיש בו הכל, שאינו נחסר כלום - רש"י). דלא דא ביה מה ביה (מי שאין בו דעת, מה יש בו). דא קני מה חסר (מי שקנה דעת אינו חסר כלום - רש"י). דא לא קני מה קני (דעת לא קנית מה קניתו)".

אכן לפי מהלך זה שדעה היא העיקר, צריך ביאור והבנה תחילת הקללה, 'בְּרָעָב וּבְצָמָא וּבְעֵירֹם', הרי שיש עוד כמה דברים חשובים ומהותיים שהאדם צריך בהם בלא כל קשר לדעה. וכיצד ניתן להבין שאם דעה לא חסר לאדם כלום, הרי הוא רעב צמא וערום, ועובד עבודת פרך אצל האויביים עד להשמדתו.

*

איתא בברכות נ"ח א': "תנו רבנן, הרואה אוכלוסי ישראל (חיל גדול של ששים רבות - רש"י), אומר, ברוך חכם הרזים (היודע מה שבלב כל אלו - רש"י). שאין דעתם דומה זה לזה, ואין פרצופיהן דומים זה לזה. בן זומא ראה אוכלוסא על גב מעלה בהר הבית, אמר, ברוך חכם הרזים, וברוך שברא כל אלו לשמשני. הוא היה אומר, כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא פת לאכול, חרש, וזרע, וקצר, ועמר, ודש, וזרה, וברר, וטחן, והרקיד, ולש, ואפה, ואחר כך אכל, ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנין לפני. וכמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא בגד ללבוש, גזז, ולבן, ונפץ, וטוה, וארג, ואחר כך מצא בגד ללבוש, ואני משכים ומוצא כל אלה מתוקנים לפני. כל אומות שוקדות ובאות לפתח ביתי, ואני משכים ומוצא כל אלו לפני. הוא היה אומר, אורח טוב מהו אומר, כמה טרחות טרח בעל הבית בשבילי, כמה בשר הביא לפני, כמה יין הביא לפני, כמה גלוסקאות הביא לפני, וכל מה שטרח לא טרח אלא בשבילי. אבל אורח רע מהו אומר, מה טרח טרח בעל הבית זה, פת אחת אכלתי, חתיכה אחת אכלתי, כוס אחד שתיתי, כל טורח שטרח בעל הבית זה, לא טרח אלא בשביל אשתו ובניו...".

בן זומא מלמד אותנו אורחות חיים, כיצד צריכה להיות מחשבה של אדם חכם ובר דעת ומהו מבטו של אורח טוב בעולמו של ה'. שכל אותם רבבות בני אדם העוסקים במלאכות הפת, כך גם אותם רבבות בני אדם העוסקים במלאכת הכנת הבגדים, הגם שבפועל מלאכתן נעשית עבור אלפי בני אדם יחדיו, בכל זאת, כל אחד מבחינתו צריך לחשוב שה' גלגל וסיבב כל זאת כדי שיעשו במיוחד בשבילו אם כל צרכיו, שכשהוא משכים בבוקר מוצא אם כל אלו לפניו.

ולא רק בענייני גשמיות צריך לחשוב כך, אלא כל בר דעת מבין ומסיק שכך הוא גם בעניני אמונה בה' ודרכי החכמה, ועוד יותר בתורה ועמלה ודרכי קנייניה, החל מאברהם אבינו ע"ה, שגדל בתקופה בה כולם עבדו עבודה זרה, ועבר קושי עצום בחיפושיו והתבוננויותיו להבין ולהשכיל מי ברא את העולם, ורק לאחר יגיעות וחקירות רבות הצליח להגיע למסקנא הברורה שיש מציאות של ה' ויחודו, שנתגלה בפניו ואמר לו שברא את העולם ולכל אשר בו. ולאחר מכן חיזקו בעשרת נסיונותיו שהתווסף בהם השגחת ה' על בניו וענייני השארת הנפש ועוד כהנה יסודות רבים, כך גם יצחק אבינו בחלקו ויעקב אבינו בחלקו, כל אחד הוסיף עוד עמל ויגיעה להבירר את האמונה ולחזק את המצוות, ומה שעברו אבותינו במצרים, וביציאתם ממנה, עד שהיו מוכנים לקבל את התורה הקדושה ותורי"צ מצוותיה, ש'המה כולם אורות בהירים ומזהירים את הנפש, אשר בכל אחת מהם יוכל האדם להתדבק בצחצחות האמיתית, הדביקות להיחיד האמיתי', וכל מה שהוסיפו חכמי ישראל בכל הדורות, במאות אלפי החיבורים שנכתבו בכל חלקי התורה, שאת הכל מוצא כל אחד מתוקן ומוכן בשבילו, על כל זה צריכה להיות המחשבה הברורה שהכל נעשה בשבילי והוכן עבורי וזומן למענני.

כשיהודי חי באופן זה, כשזוכה שתהיה בו דעה ובינה להבין ולהסיק שכל המציאות של העולם נבראה בשבילו באופן אישי, וכל רבבות יושבי תבל עמלים עבורו לדאוג לכל צרכיו הגשמיים, אף ענייני הרוחניות הוכנו עבורו, החל מענייני האמונה בה' ודרכי חכמתה ועד עצם קבלת התורה וכל בירור מקחה עד ידי כל חכמי ישראל מאז ועד היום הזה, הכל נברא ונתייסד עבורו, מסודר ומתוקן למענו, מוכן ומזומן ובעבורו, החל מהגשמיות שכל באי העולם עובדים עבורך ועומדים הכן לשרתך, ועד ענייני הרוחניות שכל הדורות לפניך בירורו ואימתו וחיזקו עבורך את האמונה וייחוד ה' והכינו עצמם לקבלת התורה שאותה למדו וביארו באר היטב, שבכך חרשו תלמים עמוקים בלבך שיהיה מוכן וראוי לכל הדעה המופלגת הלזו, שעם דעה זו שקנית לא חסרת דבר.

ועל הפסד מעלה עצומה ומרוממת זו, עונשה הוא מדה כנגד מדה, 'וְעָבַדְתָּ אֶת אֹיְבֶיךָ אֲשֶׁר יְשַׁלְּחֶנּוּ ה' בָּךְ בְּרָעָב וּבְצָמָא וּבְעֵירֹם וּבְחֹסֶר כֹּל', שבמקום להיות בפסגה מיוחדת זו בה אין מרגישים בשום חסרון, 'ואלצו לעבוד את האויבים במצבים נוראים של רעב וצמא ואף עירום, אך הגרוע מהכל הוא חוסר הדעת, שבלעדיה אין לאדם מאומה, שאילו היה לו דעת, והיא ההבנה העמוקה שבשבילו נברא העולם, גם אם עליו לעבוד את האויביים, אף אם מנעוהו לאכול ולשתות ונאלץ להיות במערומיו, בכל זאת לא היו מרגישים בכל זאת מפני האושר שהיה, אך כעת שהפסידו את האפשרות של השמחה וטוב הלבב והאושר הבא בעקבותיו, יקשה עליהם עד מאוד תחושות הרעב המיישרות, הצמא הנוראי המטריף את הדעת, ועוד יותר המצב המביש והמשפיל לעבוד בעירום.

ומסיים רבינו מאיר שמחה, בדברי החובות הלבבות (שער הבחינה פ"ח): "והגדולה שבטובות שהיטיב בהם הבורא לאדם... התורה הנתונה למשה נביאו ע"ה, והראות האותות על ידו, ושונות המנהגים והטבעים והראות המופתים הנוראים, כדי להאמין בבורא ויתברך ובנביא...". ומוסיף על דבריו: "על זה צריך האדם לשמח ולתת שבח והודיה לשי"ת מעומק לב, ולהתנחם בזה על כל מדוי לבבו והמקרים המעיקים לו בשונות ימי חייו הספורים המועטים בעולם הנפסד והעובר". ויזכנו ה' להגיע למעלות גבוהות ונעלות אלו, בהם נזכה לחוש ברוממות המיוחדת של 'מֵרֹב כֹּל'.

© כל הזכויות שמורות ל"האיחוד בחידוד" לבנים הכותבים - מודיעין עלית - ארץ ישראל

כתב חידה

מללמוד בבית מדרש לצאת פרכסתי,
ולשלום אמי על הראשונה ויתרתי.

בשנותיו נמנה דודי השב שאליו נדמיתי,
ללמד שבחצי ימי עדיין בישיבה שקדתי.

מהבשורה הקשה לא התנחמתי,
למרות שאת דברי החיה שמעתי.

מי אני?

תזכורת: הקשר בין הדמות לפרשה הוא בהזכרתה
או ברמיזתה בפרשה או בפרש"י

מעשה רב

בכל אחד מימי 'ראש השנה', דרכו בקודש של ר' ראובן ה'בעל תוקע', לקחת עמו לבית הכנסת כמה שופרות, כדי שאם תוך כדי התקיעות ירגיש קושי בתקיעות, יוכל להחליף בין השופרות ותקיעתו תעלה יפה. בשנה האחרונה, בשעה שעמד ר' ראובן להתחיל בתקיעות היום לקיים מצוות עשה דאורייתא של 'לשמוע קול שופר', נטל תחילה לידיו את השופר הקרוב אליו, אך לאחר רגע נמלך והניחו ונטל את השופר האחר ובו תקע כשמזכה לעצמו וכל הציבור ששמעו את תקיעותיו.

אחד המתפללים, ר' שמעון, ראה את מעשי ר' ראובן, ועל כן, כשהסתיימה התפילה ניגש ושאלו, האם מצא פסול בשופר שהניח והחליפו באחר, שאם לא כן, מדוע הניחו אחרי שכבר לקחו לידו, שהרי כלל נקוט בידינו 'אין מעבירין על המצוות', שנאמר אף כאשר חפץ המצוה האחד קרוב יותר, ועל אחת כמה וכמה כאשר כבר אחז בחפץ המצוה שאין להניחו ולקחת חפץ אחר תמורתו.

השיבו ר' ראובן, כל השופרות שבידי כשרים בתכלית ההידור, ועם כל זה מותר לכתחילה להעביר על שופר אחד ולקחת את משנהו, זאת משום שבשונה מ'טלית' ו'תפילין' וכדומה, שהם עצמם נחשבים כ'כלי של מצוה', בהם נאמר דין זה של 'אין מעבירין על המצוות'. שונה הדבר שופר שאינו אלא 'כלי של הכשר מצוה', שעל ידו ניתן לקיים מצוות שמיעת קול שופר, שבזה לא מצאנו דין 'אין מעבירין'.

טענו ר' שמעון, הרי ידוע מה שכתבו הפוסקים (עי' שד"ח כללים מערכת א' אות קפ"ט), שההולך לבית הכנסת להתפלל, אסור לו לעבור על פני בית הכנסת הסמוך וללכת לבית כנסת אחר משום 'אין מעבירין על המצוות', אלא אם כן שיש לו כעת מנין רק בבית הכנסת המרוחק, או אפילו שיש שם ענין אחר במצוה, כגון 'רוב עם' או 'נוסח בית אבותיו'. ותפילה ב'בית הכנסת' אינה המצוה עצמה, אלא רק 'הכשר מצוה' למצוות התפילה שניתן לקיימה בכל מקום נקי, ומעלת בית הכנסת גדולה שבה יותר ראוי לקיימה. ואם לגבי בית הכנסת שאינה גוף המצוה של תפילה שייך 'אין מעבירין', על אחת כמה וכמה לגבי שופר שאי אפשר לקיים את המצוה בלעדי השופר.

השאלה היא, הצדק עם מי?

חילוקא דרבנן

כתיב (דברים כ"ו י"ג): "וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת וְגַם נְתַתִּיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה כְּכָל מִצְוָתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכָחְתִּי". ופירש"י: "וְלֹא שָׁכָחְתִּי. מלברך על הפרשת מעשרות". ומבואר מדבריו, דבתיבות אלו כתובה בתורה הברכה על הפרשת מעשרות.

עי' בגמ' (ברכות ט"ו א'): "תנן התם, חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרם תרומתו תרומה. מאן תנא, חרש המדבר ואינו שומע דיעבד אין לכתחלה לא, אמר רב חסדא, רבי יוסי היא, דתנן, הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר לא יצא. עד כאן לא קאמר רבי יוסי לא יצא, אלא גבי קריאת שמע דאורייתא, אבל תרומה משום ברכה הוא, וברכה דרבנן". ופירש"י: "ברכה דרבנן היא. דאמור רבנן (פסחים ז' ב'), כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן". הרי דמבואר מדבריו, דכל ברכות המצוות הם מדרבנן ולא מהתורה, ובכללן אף ברכה על הפרשת תרומות ומעשרות.

וצריך ביאור!!!

מבין חידות

כיצד יתכן, אדם המקיים את כל מצוות התורה, ובכל זאת אמרינן 'ישרף עם מצוותיו'?

מענייא דסדרא

"אמר ר' לעזר, שלשה דברים מבטלין את הגזירה קשה ואלו הן, תפלה, וצדקה, ותשובה" (ירושלמי תענית פ"ב ה"א, ח' ב').

היכן מצינו, ד'תפלה ותשובה וצדקה' מועילים אף לבטל שבועה?

ספרי 'קוראי עונג' - גליונות 'האיחוד בחידוד', ערוכים בפאר והדר, בשני כרכים, באותיות מאירות עינים!
כרך 'דברי חכמים וחידותם', שאלות וחידות - תשובות ופתרונות. כרך 'נפלאות מתורתך', דברי תורה וסיפור ושאלה בצידו.
ניתן להשיג את הספרים ב'רשת יפה נוף', 'ספרייתי' בני ברק, 'ספרי הישיבה' ירושלים (ליד ישיבת מיר), ובשאר חנויות הספרים המובחרות, או בטל': 058-3226115 או במייל: ichudbchidud@gmail.com
בארה"ב: 732-5973555, באנגליה: 078-13-065323 (אחרי השעה 3:00 אחה"צ)

משיב דבר

אין להכריע בשום פנים ואופן על פי הכתוב כאן הלכה למעשה

תשובות לשאלות שהפרסמו בעליון הקודם

תשובה ל"מעשה רב"

בתשובה לשאלה, במי שנקרא 'לעלות לתורה' בבית הכנסת שיש בו מתפללים רבים, האם יעלה בדרך הקצרה מבחינת פחדי שהוא לא בדרך קצרה במקומי בבית הכנסת בעיר ויורק אני מן המגדל בפתח אחר שהוא בדרך ארוכה לא על מקומי, כדאמרינן הנכנס לעזרה נכנס בקצרה ויוצא בארוכה".

מקור המנהג לעלות לתורה בדרך קצרה

א) כתב בשו"ת תרומת הדשן (ח"ב סי' ק"ט): "בעלייה לספר תורה על המגדל ... כך אני נוהג לעלות על המגדל בפתח שהוא לי בדרך קצרה במקומי בבית הכנסת, ויורד אני מן המגדל בפתח אחר שהוא בדרך ארוכה לי על מקומי, כדאמרינן הנכנס לעזרה נכנס בקצרה ויוצא בארוכה".

טעם שיש לעלות בדרך קצרה

ב) ובשו"ע או"ח סי' קמ"ט ס"ז פסק כן להלכה, והוסיף: "ואם ב' הדרכים שווים, עולה בפתח שהוא לו בדרך ימין, ויורד בפתח שכנגדו".

וטעם לדין דרך קצרה[1], כתב הלבוש שם (ס"ז): "העולה למגדל עולה בפתח שהיא לו בדרך קצרה, משום כבוד הציבור שלא יתמינו עליו עד שיבא במקומו ויברך. ויורד מן המגדל בפתח אחרת שהוא לו בדרך ארוכה עד מקומו, שלא תהא נראה כמשיי עליו. ונראה לי דאסמכוה אקרא דחזקיאל, שלא ירד בפתח שעלה, דכתיב [מ"ו ט'] הַבָּא דֶּרֶךְ שַׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יָצָא דֶּרֶךְ שַׁעַר נֶגֶב וכו' לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר בָּא בּוֹ כִּי נֹכְחוֹ יֵצֵא. ועולה דרך קצרה משום טורח הציבור שלא יתמינו עליו עד שיבא דרך הארוכה".

טעם נוסף כתב המפ"מ (שם, בא"א סק"ז): "שיהא חביב עליו וילילך בדרך קצרה". ונראה שכוונתו שהוא כבוד התורה בפה שמרגשה שחביב עליו לעלות מהרה לתורה.

דעת הגר"א דעולים בימין אפילו בארוכה

ג) אמנם הגר"א בביאורו לא סבר כן, וכפי שכתב בסקי"א על דברי השו"ע בשם התרומת הדשן: "אבל אני נראה, דאין זה בשום מקום, לא תוספהא ולא גמרא שתכנכנס לעזרה וכו'. ועוד, דיותר נראה לומר ממצבו מחמד שהיו מקיפין בתחילה לבקרה (בתרומה סי"ב בא"ר)".

ד) וכעי"ז עוד שו"ת חת"ס או"ח סי' קפ"ז, שהקשה מגמ' דזבחים (שם) על התרומת הדשן, וכתב: "יו"ל דגם מהרי"א (התרוה"ד) לא קאמר אלא כששניהם דרך ימין, דפשיטא דימין עדיף מכל מילי... והיה הכוח לבל כפם מצדד עצמו באופן שיהיה ימינו מוסב לדרך קצרה, אבל אם אי אפשר כן, בודאי ימין עדיף. אמנם בב"י סי' קמ"א לא משמע כן, אלא קצרה עדיף מימין... על כן יראה לצדד עצמו באופן שיהיה לעולם ימין שלו מעודד להפנות לדרך קצרה".

ומבואר בדברי החת"ס, דאע"פ בעביקרו סבר כגר"א, מכל מקום למעשה חשש לשיטת השו"ע, ולכך יש לעשות באופן שיצא ידי שניהם[2].

ה) ועי' במ"ב שם סקכ"ב שכתב: "בדרך קצרה. משום כבוד הצבור שלא יתמינו עליו הרבה, וגם משום כבוד התורה להראות שהיא חביבה עליו וממהר לקרות בו". והנה המ"ב לא הזכיר את דברי הביהגר"א והחת"ס בזה. גם בסף החיים כתב: "ואע"ג דבביהגר"א הסכים שגם העולה לתורה יעלה בימין אפילו בדרך ארוכה, וכ"כ החת"ס סי' קפ"ז[3], המנהג הפשוט כדברי השו"ע דהולכים בקצרה ואפילו אם הוא דרך שמאל".

שיטת התורה לשמה בחיוב ללכת בדרך קצרה

ו) שו"ר שבנידון דידן עמד בשו"ת תורה לשמה סי' ל"ז, שכתב שם: "שאלה... וכן יש להסתפק בהליכתו אם ירצה לילך בדרך הארוכה ,אך יומר בהליכתו, מאי, יורינו המורה לצדקה ושכמ"ה. תשובה, לא יועיל בזה האופן, אלא לעולם צריך לעלות בדרך הקצרה ולרדת בדרך הארוכה, שבזה דוקא ניכר כבודו של ס"ת. ואם היה בשביל המירות דוקא, היה לו לבוא לעלייתו בדרך הארוכה, ובירידתו לבית הכנסת, בהליכתו יומר בעלייתו ילך בנתת.

ואביא לכם ראיה לדברי, ממה שמצינו בבית המקדש, בטמא היוצא מבית המקדש שצריך לצאת בדרך קצרה, ואיתא בגמרא דשבועות דף י"ז, ופסקה הרמב"ם ז"ל להלכה בהלכות איסורי מקדש ב"ג הכ"ד, וז"ל, ואי' אשר מחנה אלב' לקריעי ובין המים אשר מעל לקריעי ויהי כן", פירש"י: "ויעשו אלקים את הקריעי. תקנו על עמדו והיא עשייתו, כמו [דברים כ"א ב'], ושקשתה את צפרניה". ומבואר מדברי, דלשון וקשתה את צפרניה, הוא משלון תיקון ולא מלשון ניוול.

בשאלה זו עמדו כמה מפרשי הרמב"ן, ובניא ממקצת דבריהם וכדלהלן.

ראשית יש לומר, דבגמ' מצינו בזה מחלוקת תנאים, דאיתא ביבמות (מ"ח א'): "תנו רבנן, וקלחה את אשה ושקשה את צפרניה, רבי אליעזר אומר, תקוץ. רבי עקיבא אומר, תגדיל... נאמר שקשה וגאמר שקשה בצפרנים, מה להלן גיזוז אף כאן גיזוז". והיינו, שלרבי עקיבא לשון שקשה הוא מלשון 'ניוול', ואילו לר' אליעזר אינו מלשון ניוול, וכמבואר ברש"י שם (ד"ה תקוץ): "אצפרנים קאי, ואף על גב דלאו ניוול", ארצפרנים הכתוב היא". ונמצא, דרש"י בפרשת בראשית ביאר כשיטת רבי אליעזר, ובפרשת כי תצא ביאר בשיטת רבי עקיבא. וכן מבואר בדברי הרמב"ן (דברים שם), דדברי רש"י בפרשתן הם כשיטת רבי עקיבא.

והרא"ם תירץ: "ואין זה סותר לזה, דאיכא למימר גזרוֹם היינו תקונם, אף על פי שהוא נוול לבעלה. אי נמי, גבי וַיַּעֲשׂוּ שפירושו תקון, מצא מקום לעזור לו' אליעזר, שפירש הרי מבואר מדברין, דדין זה שלא לעמוד במקום סכנה אינו איסור גמור.

וכן נראה מדברי שו"ת מהרי"ל (סי' מ"א), שכתב: "ואמרינן נמי, אל יעמוד אדם במקום סכנה וכו', ואמרינן נמי, ג' דברים מזכירין עוונותיו של אדם קיר נטוי ומגל כלי מורה, דאין טוב לעמוד במקום סכנה וכו', וכן ראיתי גדולים שהלכו למקום אחר". הרי דמבואר מדברין, דאין טוב' לעמוד במקום סכנה, אך אינו איסור גמור.

ובגמ' בר"ש 'בנין ציון' (סי' קע"א), נראה דלמד דברי הגמ' בדברי הנ"ל כפשוטו, שהוא איסור מתחורה הנלמד מהפסוקים בחומש דברים, דכתב שם: "וכי מותר לעמוד במקום סכנה... הרי עובר בוּשֹׁמה (נפשו) נַפְשֶׁךָ מְאֹדֶ', וכן הוא בשו"ת שן עין יצחק' (אבהע"ז, סי' פ' אות י"ז), שכתב: "אף שמה שכל אחד משמיר לשמור עצמו שלוא להכנים במקום סכנה, כמו דאין נכנסין לחורבה בשמים מפולת וכדומה, דטעמא משום דְּנִוְשַׁמְרָתֶם לְנַפְשֹׁתֵיכֶם, דנימא דהוי מתחורה"[4].

אכן יש לומר, דאף אם הוא איסור מתחורה, מ"מ תתירה התורה איסור זה היכא שהוא לצורך פרנסתו, וכן נראה מדברי הר"נודע ביהודה' (מהדו"ת יו"ד סי' י'), שדן שם במי שיש לו שדות ויערות אם מותר לו להתענג לצוד בע"ח, וכתב: "ועד כאן דברתי מצד יושר ההנהגה שראוי לאדם להרחיק מזה, ועכשיו אני אומר אפילו איסורא איכא, שהרי כל העוסקים בזה צריכין להכנס ביערות ולהכניס עצמם בסכנות גדולות במקום גדודי חיות, ורחמנא אמר וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם, ומי לנו גדול ואומן בעביצה יותר מעשו, שהכתוב העיד עליו (בראשית כ"ה כ"ז), וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יֹדֵעַ צַיִד, ופוק חזי מה אמר הא על עצמו [שם ל"ב], הִנֵּה אֲנִכִי הוֹלֵךְ לָמוּת וְהָיָה אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי מידי פשוטו, שהיינו, שהוא מסתכן בכל יום בין גדודי חיות... ומעתה, איך יכניס עצמו איש יהודי למקום גדודי חיות רעות. ואף גם בזה מי שהוא עני ועושה זו למחייתו, לזה התורה התירה, כמו כל סוחרי ימים מעבר לים, שכל מה שהוא לצורך מחייתו ופרנסתו אין בריבה, והתורה אמרה וְאָלַיו הוּא נֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ, ואמרו חז"ל, מפני מי שהוא לבבש ונתלה באילן ומסר עצמו לסיתה, לא על שכרו וכו', אבל מי שאין עיקר כונותו למחייתו ומתאות לבו הוא הולך אל מקום גדודי חיות ומכניס עצמו בסכנה, הרי זה עובר על וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם". הרי מבואר מדברין, דאדם שעושה לו להנאתו עובר איסור בדבר היכא שמכניס עצמו למקום סכנה, אך מי שעושה לו לצורך מחייתו ופרנסתו מותר הדבר[5].

ורבים מהמשיבים שליט"א[11], ציינו למה שנאמר בפרשתנו (דברים כ"ג י'): "כִּי תֵצֵא מַחֲנֶה עַל אֹיְבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכֹּל דָּבָר רָע". וכתב רש"י: "שהשטן מקטרג בשעת הסכנה". ומקורו מרושלמי (שבת פ"ב ה"ו). אמנם עדיין לא מבואר שהוא איסור גמור לעמוד במקום סכנה. אכן בירושלמי (שם)[6] איתא: "אמר רבי בָּא בַּר כָּיְנָא, נסר שהוא מתוח לעבר כלו, אפילו דבר כמה, אסור להלך עליו. למה, אלא מיכן שאין השטן מקטרג אלא בשעת הסכנה". הרי שלמד הירושלמי מפסוק זה, שהוא איסור לילך במקום סכנה.

תשובה ל"כתב חידה"

מי אני: "מַרְיָם[13] [הנביאה, בת עַמְרָם[14] וּיוֹכֶבֶד[15], אשת כָּלֵב[16]]".

דמות הקשורה: "זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם". דברים כ"ד ט'.

לאמי הצדקנית במעשי נדמיתי – שמרים נדמתה במעשיה לויוכבד אמה הצדקנית.

שיוכבד היתה אם מרים, כמפורש בקרא (במדבר כ"ו ג'ס"ט): "וְשֵׁם אֵשֶׁת עַמְרָם יוֹכֶבֶד בַּת לֵוִי אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם וַתֵּלֶד לְעַמְרָם אֶת אַהֲרֹן וְאֶת מֹשֶׁה וְאֶת מִרְיָם אֲחֹתָם".

ויוכבד היתה צדקנית, וכפי שדרשו חז"ל בסוטה י"א ב' ושמו"ר א' י"ז, שהיא שפרה המילדת[17] האחת הנזכרת בתורה, שיראה מהי' ולא שמעה לדברי פרעה להמית את ילדי ישראל, והחייתה אותן, וכדכתיב (שמות א', ט"ו-י"ז): "וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמְיַלְּדֹת הָעִבְרִיֹּת אֲשֶׁר שֵׁם הָאַחַת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּעָה... וַתִּירָאן הַמְיַלְּדֹת אֶת הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵיהֶן מֶלֶךְ מִצְרָיִם וַתְּחַיֶּין אֶת הַיְלָדִים". וזאת מלבד מה שנזכר ולדתה אליה להזיא צדקנית, בסוטה י"ב ב', הן לגבי שהורתה ולידתה היתה שלא בצער משום צדקותה[18], והן לגבי מה שממנה הבה עליה יותר מגופה[19]. ואין נמנית ברש' ס"ב[20] נשים ישרות וגדולות בצדקות שהיו בישראל, במדרש תדשא לדבי פינחס בן יאיר פרק כ"א (הובא כעי"ז גם באוצא"מ עמ' 486), וע"ע בבראשית רבתי (בראשית כ"ג א', עמ' 100), שגם מנה את הנשים הכשרות ובכללן את יוכבד. ואף נמנית במנין עשרים נשים צדקניות שעמדו בישראל שעליהן נדרשים פסוקי אשת חיל, במדרש משלי, ובדומה לאמה זכרה למקומה המיוחד בגן עדן, בדירה השלישית שבמדור הצפוני, וכדאיתא בפרק גן עדן וכדלעיל (עיי"ש בהערה).

ובימיה את אחי בפטירתי קדמתי – שבימי יוכבד אמה, קדמה מרים בפטירתה את אחיה אהרן ומשה הצעירים ממנה.

שמרים היתה הגדולה במשפחתה[22], יותר מאהרן ומשה שהיו צעירים ממנה, כדאיתא בשמו"ר א' ל"ג, שמרים היתה גדולה מששה בשל שנים[23], שבשעה שפרעה גזר את גזירתו על המילדות שיהרגו את התינוקות בלידתן, כמפורש בקרא (שמות א' ט"ז) וכדלעיל, מרים כבר היתה הולכת ומסייעת בידי יוכבד אמה לילד את הנשים, שהיא אחת משתי המילדות העבריות, ועל זמן זה כותב המדרש: "ולא היו למרים אלא ד' שנים", ואהרן היה בכל שנתיים, ולאחר שהתמילות לא עשו כאשר דיבר אליהם פרעה, אלא החיו את הילדים, ופרעה הבין זאת, גזר את הגזירה הנוספת, על שם (ש"מ ב'): "...כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ...", ובאותה שעה יוכבד היתה מעוברת במשה ב' חדשים, כדאיתא בשמו"ר שם, מ"מ עד לגילדת משה עברו עוד לכה[24] מרבעה חודשים אם נולד לשבעה, ואם נולד לתשעה, עוד ששה חודשים, שבתקופת בטן זו מרים נהייתה כבת שש שנים, ואהרן כבן שלש שנים.

ומרים מתה קודם אהרן ומשה אָחִיה, בתחילת השנה בה מתו שלשתם, וכדכתיב (במדבר כ' א'): "וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל הָעֵדָה מִדְבַּר צִן בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקָדֵשׁ וַתָּמָת שָׁם מִרְיָם וַתִּקָּבֵר שָׁם". והגם שבפסוק לא נכתב באיזה שנה היתה פטירתה, רק שהיה זה בחודש הראשון, כבר דרשו חז"ל שהיה זה בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים, כדאיתא בסדר עולם רבא ט': "שנת הארבעים היתה, וראש חודש[25]". וכן מובא בספרי (נצבים ש"ה, וכעי"ז בתענית ט' א'): "בשנה מתה שלשה צדיקים, משה אהרן

תשובה ל"מבין חידות"

בתשובה לשאלה, כיצד יתכן בריה שמברכים על הראייתה, ומצד שני בשורה טובה היא שנסתלקה מן העולם.

התשובה היא[1], באדם ממזר שהוא נאה, שמצד אחד יש לברך על הראייתו, ומצד שני בשורה טובה היא שמת מן העולם וכדלהלן.

הנה כתב השו"ע (או"ח סי' רכ"ה ס"י): "הרואה אילנות טובות ובריות נאות, אפילו עכו"ם אז בהמה, אומר, בא"א אמ"ה שככה לו בעולמו". ובשו"ת 'שאילת יעב"ץ (ח"א סי' ס"ג), נשאל בדין פרי שהוא מורכב, האם מברכים עליו שהחיינו או לא, וכתב שם: "ולמה לא נברך עליו, לא איא אלא הרואה בריות נאות עובדי אלילים, שמברך עליהן ונותן הודאה ושבח לבוראם, ואף על פי שעמידתן בעולם ודאי היא נגד רצון הבורא, אם לא שנתן ארך אפים לעובדי רצונו. ואפילו על הממזר הנָאֶה נראה שיש לברך, אף על פי שאין הרכבה פסולה יותר ממנו, מדלא אפילגינו ביה". הרי דמבואר מדברין, דיש לברך על ממזר נאה[2].

ומנגד מצינו שבשורה טובה היא שמת הממזר מן העולם, וכמו שכתב בספר מנהגי מהרי"ל (הל' מילה אות כ'): "מעשה ראיתי, וגם אח"כ כמה שנים סיפר לנו אמ"ע מהר"י סג"ל בשעת הגדת ההלכה, שאירע לפניו מילת ממזר נולד מאשת איש... ואמר אלינו מהר"י סג"ל שנתגדל הנער ההוא לבן עשר שנים ומת. וכתבו למהרי"ל לבשורה טובה שנסתלק ונאסף מתוכנו". הרי מבואר מדברין, שבשורה טובה היא שנסתלק הממזר מן העולם[3]. וע"ע בספר 'חובות הלבבות' (שער ז' שער התשובה, פ"י), שכתב: "כי מי שעבר עברה מן העברות, שיקשה לתקנה באופן התשובה המיוחדת בה... כשיקבל עליו צדיק אחד ומחיל עונותיו בכל תנאיה, אשר בכחו ויכלתו מהם, הבורא מקבל עליו תשובתו... ואם יהיה משער העריות, אשר זכרנו במי שהוליד מאסורה, יכריח הבורא את זרעו". והיינו, שהכרחת זרע פסול שהוליד האדם, הוא סימן לו שנתקבלה תשובתו לפני ה'.

תשובה ל"מענינא דסדרא"

בתשובה לשאלה, במה שנאמר (תענית ב' ב'): "לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר שעושין לי נס, שמא אין עושין לו נס. ואם תימצי לומר עושין לו נס, מנכין לו מזכיותיו". כיצד יש להוכיח מפרשתינו, אם הוא איסור גמור לעמוד במקום סכנה, או שהוא רק עצה טובה בעלמא.

הנה נאמר בפרשתינו (דברים כ"ד ט'): "בִּימוֹת תִּזֵּן שָׂרָן וְלֹא תִבוֹא עָלָיו הַשָּׁמֶשׁ כִּי עָנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ וְלֹא יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל ה' וְהָיָה בְךָ חֵטְא". ואיתא על כך בגמ' (ב"מ קע"ב א'): "וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ, מפני מה עלה זה בכבש ונתלה באילן ומסר את עצמו לסיתה, לא על שכרו". הרי שהעמידה הגמ' את דברי הפסוק, במי שעולה בכבש או באילן באופן שמוסר עצמו למיתה, ולכן חייבים ליתן לו שכרו באותו הזמן ולא להעיון. ומזה לכאורה מוכח, דאין איסור בדבר לעמוד במקום סכנה אלא הוא רק עצה טובה, דאי נימא שהוא איסור גמור, מדוע הותר איסור זה לצורך פרנסתו של אדם.

ואף מלשון הגמ' הנ"ל בתענית, נראה דהוא רק עצה טובה ולא איסור גמור, שהרי נאמר שם 'לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר עושין לי נס... ואם תימצי לומר עושין לו נס, מנכין לו מזכיותיו', והיינו שהוא עצה טובה למען לא יגבו מזכיותיו של האדם.

וכן איתא בר"ה (ט"ז ב'): "אמר רבי יצחק, שלשה דברים מזכירין עוונותיו של אדם. אלו הן: קיר נטוי, ועיון תפלה, ומוסר דין על חבירו". ופירש"י שם (ד"ה קיר): "קיר נטוי, ועובר תחתיו, מזכיר עוונותיו, שאומר, כלום ראוי זה ליעשות לו נס, ומתוך כך הוא נבדק". וגם כאן נראה דהוא עצה טובה שלא לעבור במקום סכנה.

וכן איתא עוד בפסחים (ח' ב'): "שלוחי מצוה אינן נזיקוין, היכא דשכיח היזיקא שאני, שנאמר [ש"א כ"ז ב'], וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֵךְ וְשָׁמַע שָׁאוּל וַהֲרָגָנִי, וַיֹּאמֶר ה' עֶגְלָת בָּקָר תִּקַּח בְּיָדֶךָ וגו'". ואף כאן ל"ל, דהוא עצה טובה לאדם שלא לילך למקום סכנה, דהרי הסכים הקב"ה עם שמואל בדבר זה, אך עדיין לא ידענו אם הוא איסור גמור.

אמנם בברכות (ג' א'), איתא: "תנו רבנן, מפני שלשה דברים אין נכנסין לחורבה. מפני חשד, מפני המפולת, ומפני המזיקין". ופירש"י (ד"ה ומפני המפולת): "שחומות החורבה רועועה, ומסוכן הוא, פן תפול החומה עליו". וכאן משמע קצת דהוא איסור להיכנס בחורבה. וכ"כ בשו"ע (או"ח סי' צ' ס"ו).

וביותר איתא עוד בגמ' (שם ל"ב ב'): "תנו רבנן, מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך, בא הגמון אחד ונתן לו שלום ולא החזיר לו שלום. המתין לו עד שסיים תפלתו, לאחר שסיים תפלתו, אמר לו, רקא, והלא כתוב בתורתכם (דברים ד' ט'), רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ, וכתיב (שם ט"ו), וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם, כשנתתי לך שלום למה לא החזרת לי שלום... אמר לו, המתן לי עד שאפייסך בדברים. אמר לו, אילו היית עומד לפני מלך בשר ודם, ובא חבר ונתן לך שלום, היית מחזיר לו, אמר לו לאו... והלא דברים קל וחומר, ומה אתה שהיית עומד לפני מלך בשר ודם שהיום כאן ומחר בקבר, כך, אני שהייתי עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, שהוא חי וקיים לעד ולעולמי עולמים, על אחת כמה וכמה. מיד נתפייס אותו הגמון, ונפטר אותו חסיד לביתו לשלום". ומבואר כאן, דלפינן מפסוקים הנ"ל שיש איסור לעמוד במקום סכנה[2].

ובאמת מצינו מחלוקת בדבר זה: דבמחזור ויטרי (אות שכ"ה), נשאל, כיצד מותר לומר בעשרת ימי תשובה ברכה ראשונה בעמידה 'זכרנו לחיים', הרי איתא בגמ' (ברכות ל"ד א'): "לעולם אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות אלא באמצעיות". וביאר שם בטעמו השני: "ועוד, אל ישאל אדם צרכיו, כמו [שם ל"א א'], אלקותך אל תבא בשאין בו חלונות. וכמו [שם מ"ט ב'], אל יוציא אדם עצמו מן הכלל... וכמו אל יעמוד אדם במקום סכנה, ורוב קַבָּאֵל, כגון אילו דברים אינן דווקא לשמחת פשחתיים, למקום שנופלים שם טילים מפנים לפנים. וע"ע במה שהארכנו בתשובה למעשה רב' מגלין רע"ט, פרשת תרומה ע"ד, האם יש להימנע מלעבור במקום שנפלה שם קורת עץ בדולה מאתר בניינ, מחמת חוסר זהירותו של אחד הפועלים, ודומיא דאין לעבור מתחת קיר נטוי.

11. ומה שציינו המשיבים שליט"א למצות מעקה שנכתבה בפרשתינו, י"ל שאין מקור לאיסור לילך במקום סכנה, אלא אם איסור על האדם לגרום שיהא דמים בביתו.

ויש מהמשיבים שליט"א שציינו מקור גם מהנאמר בפרשתינו (דברים כ"א י'): "כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ וּנְתָנוֹ ה' אֱלֹקֶיךָ בְּיָדֶךָ וְשִׁבִיתָ שִׁבְיוֹ", ופירש"י: "במלחמות הרשות הכתוב מדבר". ומלשון זו משמע שיש רשות ללכת למלחמה דאמר אשהו מקום סכנה. אמנם יש לומר, שכל שעשו כן ע"פ דעת התורה והסנהדרין (וכדאיתא בברכות ג' ב' סדר הציאה למלחמה בזמן דוד המלך), שוב אין להוכיח מכאן כלל למקום סכנה בעלמא, ומה גם שאמנם מלחמה זו נקראת 'רשות' לאפוקי ממלחמת 'מצוה' שיש בה דינים שונים, אך על כל פנים פשוט הוא שהציאה למלחמת רשות, מצוה גדולה היא, כאשר נעשית כדת וכדין על פי מלך וסנהדרין וכמבואר בגמ' וברמב"ם.

12. ותשו"ד לידידנו המופלא הרה"ג ש. כהן שליט"א, שציין לזה.

13. עוד בענין **מרים**, עיין בתשובה לכתב חידה מגלין קכ"ה, פרשת משפטים תשע"א. ובתשובה לכתב חידה מגלין ש"ב, פרשת כי תצא תשע"ד. ובתשובה לכתב חידה מגלין ר"ס, פרשת כי תצא תשע"ד.

ובענין **חור** בנה, עיין בתשובה לכתב חידה מגלין ע"ד, פרשת יתרו תשס"ט. ובתשובה לכתב חידה מגלין ק"ג, פרשת בשלח תשס"ח.

14. ובענין **עַמְרָם** בן קהת, עיין בתשובה לכתב חידה מגלין ע"ב, פרשת בא תשס"ט. ובתשובה לכתב חידה מגלין ש"כ, פרשת בא תשע"ה. ובתשובה לכתב חידה מגלין ר"ח, פרשת בא שנה זו.

15. ובענין **יוֹכֶבֶד** בת לוי (שפרה), עיין בתשובה לכתב חידה מגלין ק"ז, פרשת שמות תשס"ח.

16. ובענין **כָּלֵב**, עיין בתשובה לכתב חידה מגלין רל"ט, פרשת משפטים תשע"ג.

17. עיי' בפירוש המהרה"ז בשמו"ר שם, ששפרה ופועה היה ראשי המילדות, דלא יתכן ששתי מילדות יסמיכו לכל נפש ישראל.

18. איתא בסוטה י"ב א': "יותר האשה יולד בן. וזה הוא מעיבורא בזה תלתא ירחי מעיקרא (-מקמי דאהדרה דלקמן) ד"א ר' יהודה בר זביא, מקיש לידה לאהרתה (לא נכתב הרוין זה אלא לדרש ד' - רש"י). מא הורתה שלא בצער, אף לידתה שלא בצער, מכאן לנשים צדקניות שלא היו בפיתקה של חוה (במר דן שלה ושטר גזירות הקדוה דעצבון הריון - רש"ר).

19. כן איתא בסוטה שם: "יותקח לו תבת גומא. מאי שנא גומא. א"ר אלעזר, מיכן (-שיוכבד עשתה את התיבה למשה מגמָא) לצדיקים שממונים חביב עליהן יותר מגופן (שדמיו מועטין), ואף על פי שהיה משתמר גופו יותר ב (-תיבה) של עצים שקשים וחזקים - רש"י). וכל כך למה, לפי שאין פוטשין דיהן בגזל".

20. במדרש תדשא שלפנינו איתא 'עשרים ושתים נשים', אלא שמנינים עולה לעשרים ושלש'. ועיי"ש בביאור 'אשל אברהם' על המדרש תדשא שם אות י"ח, מש"כ בענין צדקות יוכבד שלא מצר ממנו במפורש בתורה.

21. במסכת בן עדן איתא (הובא באוצא"מ עמ' 87): "בגן עדן, לפאת צפון יש שבע (שש) מדורות מזומנות, והיכלות הצדקניות שבישראל המזכות לאל בגמילות חסדוהם המזכות תורה לבניהן.

הדירה הראשונה, אשר שם בתיה בת פרעה וכמה הן הצדקניות אשר שם המגדלות יתומים המסבירות פנים לתלמידי חכמים המתארחין אצל בעליהן והנוהגות צדקה בסתר, ובכל יום ויום מתעטרות עם זוהר עטרת זיו השכינה וקוראיהן עליה [בתיה] אשרוך שזכית לגדל ולהמשיך ענף תפארת בעולם; הדירה השנית, שם יש כמה צדקניות מישראל, ושם יוכבד אשת עמרם ראש עליהן, ושלשה פעמים בכל יום מכריזין עליה אשריך שזכית לילד בן אחד שעל לאשו ורגליו ערפל; הדירה השלישית, אשר שם מרים הנביאה כמה צדקניות העומדות עמה, כל אותן המוסכות לבעליהן לדרך בעולם ולבעל הדרגות בוראן, ובכל דירה דירה חופות שאנוון, ומלאכים ידוענים ממונים על כל דירה דירה; הדירה הרביעית, אשר שם חולדה הנביאה וכמה הן הצדקניות העומדות באותה הדירה; הדירה החמישית, אשר שם אביגיל כמה הן הצדקניות עמה ישבות בתוך בחופתן; מהן הלכה [הדירה השמינית, דירת האמהות שרה רבקה רחל ולאה; ובחצות הלילה כשתקב"ה נכנס עם הצדיקים, קול קורא בגן, תתכונו צדיקים לקראת בראכם, אשרכם כשהיה לכל הבריות הוה. באותה שעה פורחות הנשמות ומזדוננות כל אחת ואחת כראוי ולבד מילת מעשיהם הם רואים ומשיגים ונהנין, ומעלתן ומנאתן עין לא ראתה אלהים זולתך".

22. עפש הדבר שמרים היתה גדולה ממשה, מפרש בקרא (שמות ב', ד-ז): "וַתִּתְצַב אֲחֹתוֹ מֵרָחֹק לְדָעָה מַה יַּעֲשֶׂה לוֹ... וַתֹּאמֶר אֲחֹתוֹ אֶל בַּת פַּרְעֹה הַאֵלֵךְ וְקָרָאתִי לָךְ אִשָּׁה מֵינֶקֶת מִן הָעִבְרִיֹּת וְתֵינִק לְךָ אֶת הַיָּלֶד". וראה מלבד מה שהיתה עליה הנבואה "יד א' (וכעי"ז בסוטה י"ב א', יג א), שמרי"א כ"ב (יעד), שטרם שנתעברה יוכבד ממשה כבר נתנבאה שעתידה אמה שתלד בן שיושיע את ישראל.

23. וכן מה שאהרן היה גדול ממשה שלש שנים, ג"ז מפורש בקרא (שם ז' ז): "וּמֹשֶׁה בֶּן שְׁמֹנִים שָׁנָה וְאַהֲרֹן בֶּן שָׁלֹשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה בְּדַבְּרָם אֶל פַּרְעֹה". והסברה נותנת שמרים גדולה מאהרן, דאח"כ שקטנה מנסה היתה, ומצא שבאותה שעה בה נולדה מרחוק, הרגה רק בתיבה, ואמו מלבד מה שנתנבאה עד טרם הולדתו שלא יהרגוהו, שלחתו בגן הלשון שהיה לה עילה שהיתה פחותה בכמה שנתיים, וזה רחוק מאוד.

23. ועי"ע בתוס' בכורות ד' א', ד"ה ואהרן, שלמד בדברי המדרש, שיוכבד היתה גדול ממשה בשלש שנים, כך היתה מרים גדולה מאהרן בשלש שנים.

הרי מבואר מדברין, דדין זה שלא לעמוד במקום סכנה אינו איסור גמור.

וכן נראה מדברי שו"ת מהרי"ל (סי' מ"א), שכתב: "ואמרינן נמי, אל יעמוד אדם במקום סכנה וכו', ואמרינן נמי, ג' דברים מזכירין עוונותיו של אדם קיר נטוי מגל כלי מורה, דאין טוב לעמוד במקום סכנה וכו', וכן ראיתי גדולים שהלכו למקום אחר". הרי דמבואר מדברין, דאין טוב' לעמוד במקום סכנה, אך אינו איסור גמור.

ובגמ' בר"ש 'בנין ציון' (סי' קע"א), נראה דלמד דברי הגמ' בדברי הנ"ל כפשוטו, שהוא איסור מתחורה הנלמד מהפסוקים בחומש דברים, דכתב שם: "וכי מותר לעמוד במקום סכנה... הרי עובר בוּשֹׁמה (נפשו) נַפְשֶׁךָ מְאֹדֶ', וכן הוא בשו"ת שן עין יצחק' (אבהע"ז, סי' פ' אות י"ז), שכתב: "אף שמה שכל אחד משמיר לשמור עצמו שלוא להכנים במקום סכנה, כמו דאין נכנסין לחורבה בשמים מפולת וכדומה, דטעמא משום דְּנִוְשַׁמְרָתֶם לְנַפְשֹׁתֵיכֶם, דנימא דהוי מתחורה"[9].

אכן יש לומר, דאף אם הוא איסור מתחורה, מ"מ תתירה התורה איסור זה היכא שהוא לצורך פרנסתו, וכן נראה מדברי הר"נודע ביהודה' (מהדו"ת יו"ד סי' י'), שדן שם במי שיש לו שדות ויערות אם מותר לו להתענג לצוד בע"ח, וכתב: "ועד כאן דברתי מצד יושר ההנהגה שראוי לאדם להרחיק מזה, ועכשיו אני אומר אפילו איסורא איכא, שהרי כל העוסקים בזה צריכין להכנס ביערות ולהכניס עצמם בסכנות גדולות במקום גדודי חיות, ורחמנא אמר וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם, ומי לנו גדול ואומן בעביצה יותר מעשו, שהכתוב העיד עליו (בראשית כ"ה כ"ז), וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יֹדֵעַ צַיִד, ופוק חזי מה אמר הא על עצמו [שם ל"ב], הִנֵּה אֲנִכִי הוֹלֵךְ לָמוּת וְהָיָה אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי מידי פשוטו, שהיינו, שהוא מסתכן בכל יום בין גדודי חיות... ומעתה, איך יכניס עצמו איש יהודי למקום גדודי חיות רעות. ואף גם בזה מי שהוא עני ועושה זו למחייתו, לזה התורה התירה, כמו כל סוחרי ימים מעבר לים, שכל מה שהוא לצורך מחייתו ופרנסתו אין בריבה, והתורה אמרה וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ, ואמרו חז"ל, מפני מי שהוא לבבש ונתלה באילן ומסר עצמו למיתה, לא על שכרו וכו', אבל מי שאין עיקר כונותו למחייתו ומתאות לבו הוא הולך אל מקום גדודי חיות ומכניס עצמו בסכנה, הרי זה עובר על וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם". הרי מבואר מדברין, דאדם שע

המשך תשובות מגלינות קודמים

השלמה למדור "מעניינא דירחא" מחדש אב

בתשובה לשאלה מגלין תקי"א פרשת מטות [בא"י]), הובא באות ז': "כבה הנר המערבי בימי אחז מלך יהודה. כן הוא במגילת תענית (בסופה, בתשימת הימים שמתענים בהם, מובא גם בטוש"ע או"ח סי' תק"פ ס"ב): 'בשמונה עשר בו' - באב: כבה נר מערבי בימי אחז'". ובהערה (מס' 29) נכתב, שגם לאחר חיפושים מרובים לא מצאנו באיזה אופן או בעקבות מה כבה הנר המערבי באותה שעה, ובקשנו, שהידיע ביאור הענין נשמח אם יודיענו להגדיל תורה ולהאדירה.

ובס"ד הראני אשא"ר שליט"א את דברי פירוש האשל"[29] על מגילת תענית (שם), המבאר שהנר המערבי כבה בעקבות ביטול עבודת בית המקדש על ידי אחז.

עיקר ענין ביטול העבודה על ידי אחז מפורש בכתוב (דהי"ב כ"ח ב'-ד'-ה): "וַיֶּאֱסֹף אָחָז אֶת כְּלֵי בֵית הָאֱלֹהִים וַיְקַצֵּץ אֶת כְּלֵי בֵית הָאֱלֹהִים וַיִּסְגֹּר אֶת דַּלְתוֹת בֵּית ה' וַיַּעֲשׂ לוֹ מִזְבְּחוֹת בְּכָל פִּנָּה בִּירוּשָׁלִָם. וּבְכָל עִיר וָעִיר לִיהוּדָה עָשָׂה בָמוֹת לְקַטֵּר לֵאלֹהִים אֲחֵרִים וַיַּכְעֵס אֶת ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתָיו". אכן מצינו בענין התייחסות מפורשת גם לנושא המנורה. שכאשר קם חזקיהו, בנו של אחז, למלך על יהודה, ומיד בחדש הראשון למלכותו פתח את דלתות בית ה', כינס את הכהנים והלויים והורה להם לטהר את בית המקדש, והתנדבו בפניהם (שם כ"ט ו'-ז'):כ"ט,ה לכם לטהר את בית המקדש, והתודה בפניכם, וואת כאשר עם חזקיה, בנו של אחז, למלך על יהודה, ופתח את פי הנחשת מעל גבי הבקר אל ה' כִּי מֶלֶךְ אַבְתֵּינוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי ה' אֱלֹהֵינוּ וַיַּעַזְבֻהוּ וַיַּסֵּבוּ פְנֵיהֶם מִמִּשְׁכַּן ה' וַיִּתְּנוּ עֹרֶף. גַּם סָגְרוּ דַּלְתוֹת הָאוּלָם **וַיְכַבּוּ אֶת הַנֵּרוֹת** וּקְטֹרֶת לֹא הִקְטִירוּ וְעֹלָה לֹא הֶעֱלוּ בַּקֹּדֶשׁ לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל".

עוד הראני אאמו"ר שליט"א את דברי המהרש"א על הגמרא בסנהדרין (ק"ג ב'), שאמרו שם: "אחז בטל את העבודה וחתם את התורה שנאמר (ישעיה ח' ט"ז), צוֹר תְּעוּדָה חֲתוֹם תּוֹרָה בְּלִמֻּדָי". וביאר המהרש"א (שם) מה ענין פסוק זה לכאן: "תעודה היא הנרמז בפסוק, שתעיד שהסיבוא בעודה בישראל, והיינו 'צור', שקשר העבודה". והנה לגבי הנר המערבי מצאנו שהוא שייך ביותר לעדות זו, כמו שאמרו (שבת כ"ב ב'): "...עדות היא (- המנורה) לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל. מעיד אדון, אמר דב, זו נר מערבי, שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מדליק בה היה מסיים". ולפי זה ייתכן לבאר שהפסוק אותו הביאה הגמרא בסנהדרין שהובאה לעיל, מורה על כיבוי הנר המערבי על ידי[31] אחז.

תשובה ל"מעניינא דירחא - אלול"

אלו[32] המאורעות שאירעו לעם ישראל, לכללו או רובו, בחדש אלול[33], מאז היה לגוי עד שפסקה הנבואה.

א. עלה מחשבה לחר סיני בפעם השלישית, והעבירו שופר במחנה. בתשובת מדור זה לחדש אב דהשתא (בתשובה לשאלה מגלין תקי"א פרשת מטות [בא"י]) הובאה דעת הסדע"ר, שעליותו של משה רבינו להר סיני היתה ביום כ"ט באב. אכן יש מחז"ל הסוברים שעלה בפעם הראשונה להר בראש חודש אלול, וכפי שאמרו בפדר"א (פרק מ"ו[34]): "וּבראש חדש אלול אמר הקב"ה למשה (עמוד מ"ד ב') עֲלֶה אֵלַי הָהָרָה, והעבירו שופר בכל המחנה, שהרי משה עולה להר, שלא יעבור אדם אחר העבודה זה". הקב"ה נתעלה אותו הימים באותו יעוף, שנאמר (תהלים מ"ז ו') עָלָה אֱלֹהִים בִּתְרוּעָה ה' בְּקוֹל שׁוֹפָר. ועל כן התקינו חכמים שיהיו תוקעין בשופר בראש חדש אלול בכל שנה ושנה[35].

ב. מתו המרגלים מוציאי דיבת הארץ רעה. ביום ח' באב שבו המרגלים למחנה ישראל, והוציאו את דיבת הארץ רעה בנחה. ענשם של מוציאי דיבת הארץ לא איחר מלבוא, ככתוב (במדבר י"ד ל"ו-ל"ח): "וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה לָתוּר אֶת הָאָרֶץ וַיָּשׁוּבוּ וַיַּלִּינוּ עָלָיו אֶת כָּל הָעֵדָה לְהוֹצִיא דִבָּה עַל הָאָרֶץ. וַיָּמֻתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִאֵי דִבַּת הָאָרֶץ רָעָה בַּמַּגֵּפָה לִפְנֵי ה'. וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן וְכָלֵב בֶּן יְפֻנֶּה חָיוּ מִן הָאֲנָשִׁים הָהֵם הַהֹלְכִים לָתוּר אֶת הָאָרֶץ". מתוך פשט הפסוקים נראה שמיתתם של המרגלים היה באותו יום, או ממש סמוך לו. אכן במגילת תענית (בסופה, בתשימת הימים שמתענים בהם, מובא גם בטוש"ע[36] תק"ס ב') נאמר: "בשבעה באלול מתו מוציאי דיבת הארץ רעה במגפה"[37].

ג. נלחמו בני ישראל בסיחון מלך האמורי וכבשו את ארצו. שלשים ותשע שָׁנִים ומחצה חלפו מאז שיצאו בני ישראל מארץ מצרים, וכיתת כבוד עמדו מאז בשערי הארץ המובטחת, כאשר בינם לבינה מפרידה רק ממלכתו של סיחון מלך האמורי היושב בחשבון. בני ישראל פנו אל סיחון בבקשה (במדבר כ"א ב'): "אֶעְבְּרָה בְאַרְצֶךָ לֹא נִטֶּה בְשָׂדֶה וּבְכֶרֶם לֹא נִשְׁתֶּה מֵי בְאֵר בְּדֶרֶךְ הַמֶּלֶךְ נֵלֵךְ עַד אֲשֶׁר נֶעְבֹר גְּבֻלֶךָ". סיחון סירב לבקשתם של בני ישראל, ואף יצא למלחמה נגדם. על פי ה' (עי' דברים ב') השיבו ישראל מלחמה לסיחון מלך האמורי, היכוהו וכבשו את ארצו, ובכללה גם חלקים מארץ בני עמון שנכבשו מהם בעבר על ידי סיחון (כל זה במדבר כ"א ודברים ב').

מלחמה זו היתה בחדש אלול של השנה האחרונה לנדידו בני ישראל במדבר, כפי שאמרו חז"ל (במדבר י"ט כ"ט): " וַיִּפְנוּ וַיִּסְעוּ (במדבר כ"א ל"ג). יש אומרים, מלחמת סיחון עשו באלול, ועשו את הרגל בתשרי, ואחר הרגל מלחמות עוג...".

ד. נהרגו שאול ובניו בהר הגלבוע. בתשובת מדור זה לחדש אייר דהשתא (מגלין תקי"א פרשת אמר [בא"י]) הובא, שביום כ"ט באייר נפטר שמואל הנביא, עיי"ש. כארבעה חדשים לאחר מכן, בחדש אלול, נהרג שאול במלחמה נגד הפלשתים בהר הגלבוע, ככתוב בספר שמואל (א, כ"א א'-ז').

דבר זה מבואר בסדע"ר (פרק י"ב): "שמואל מת לפני מיתתו של שאול כארבעה חדשים...[38].

ה. אירע מעשה דוד ובת שבע. כל מה שאירע לדוד עם בת שבע ואוריה החתי מפורש בספר שמואל (ב, י"א - י"ב)[39]. מעשה זה אירע בחדש אלול, וכבר ביום הכיפורים הסמוך מתל הקב"ה לדוד על אותו מעשה ובשרו בו נתן הנביא (שם י"ב ז'): "...גַּם ה' הֶעֱבִיר חַטָּאתְךָ לֹא תָמוּת".

כן אמרו חז"ל בספר הזהר (הקדמה, דף ח' עמוד ב'): "...תנינן, בחמשה ועשרים דניסן אעבר דוד כרזוא בכל ישראל, והוו עם יואב בשבעה יומין דסיון, ואזלו וחבלו ארעא דבני עמון, סיון ותמוז ואב ואלול אשתחו שם, ובאברעה ועשרים באלול הוה מה דהוה מבת שבע, וביומא דכפורי מחל ליה קודשא בריך הוא ההוא חובה. ואית דאמרי, בז' באדר אעבר כרזוא, ואתכנשו בחמיסר דאייר, ובחמיסר באלול הוה מה דהוה מבת שבע, וביומא דכפורא אתבשר: גַּם ה' הֶעֱבִיר חֲטָאתְךָ לֹא תָּמוּת...".

ו. התנבא יחזקאל על חרבן הבית. ביום החמשי בחדש אלול של השנה הששית לגלות יכניה, נגלה ליחזקאל הנביא מראה נבואה. "...וַיִּשְׁלַח תַּבְנִית יָד וַיִּקְּחֵנִי בְּציצֹת רֹאשִׁי וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ בֵּין הָאָרֶץ וּבֵין הַשָּׁמָיִם וַתָּבֵא אֹתִי יְרוּשָׁלִָמָה בְּמַרְאוֹת אֱלֹהִים אֶל פֶּתַח שַׁעַר הַפְּנִימִית הַפֹּנָה צָפוֹנָה אֲשֶׁר שָׁם מוֹשַׁב סֶמֶל הַקִּנְאָה הַמַּקְנֵא" (יחזקאל ח' ג'). באותה נבואה הראה הקב"ה ליחזקאל את התועבות הגדולות שעשו בני יהודה, אשר בגללן נתעוות השכינה להסתלק מבית המקדש, כמובא בהמשך הכתובים (שם י'-י"ח): "...וְאָבוֹא וְאֶרְאֶה וְהִנֵּה כָּל תַּבְנִית שְׁרָצִים וּבְהֵמָה שֶׁקֶץ וְכָל גִּלּוּלֵי בֵית יִשְׂרָאֵל מְחֻקֶּה עַל הַקִּיר סָבִיב סָבִיב. וְשִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי בֵית יִשְׂרָאֵל וְיַאֲזַנְיָהוּ בֶן שָׁפָן עֹמֵד בְּתוֹכָם עֹמְדִים לִפְנֵיהֶם וְאִישׁ מִקְטַרְתּוֹ בְיָדוֹ וְעֲנַן קְטֹרֶת הַסַּמִּים עֹלֶה. וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲרָאִית בֶּן אָדָם אֲשֶׁר זִקְנֵי בֵית יִשְׂרָאֵל עֹשִׂים בַּחֹשֶׁךְ אִישׁ בְּחַדְרֵי מַשְׂכִּיתוֹ כִּי אֹמְרִים אֵין ה' רֹאֶה אֹתָנוּ עָזַב ה' אֶת הָאָרֶץ... וַיֹּאמֶר אֵלַי עוֹד תָּשֻׁבוּ תִרְאֶה תֹּעֵבוֹת גְּדֹלוֹת אֲשֶׁר הֵמָּה עֹשִׂים". נראה ביאור דבריו, שהקשה, והרי הנרות בנים המאירים מדיר בוקר, וללכאורה לא היו צריכים לכבותם, אלא רק הפסיקו להעלותם, ומדוע נראה מלשון הכתוב שכיבום בידיים. וזו היא הדיון, שאכן הנרות נכו המאירים, אלא שהנר המערבי, שבדרך כלל אינו כבה מאליו, כבה גם הוא בעקבות ביטול הדלקת המנורה, שהרי אינו אלא עדות לשכינה השורה בישראל, ובאותה עת בתקופה השכינה מחמת ביטול הנסכים, הבאלה זה נחשב קיבוניות בדיינים על ידי שביטלו את העבודה.

ז. מחמת כובד המלכה, מסתבר שנעלמו מעיניהם אי אלו מאורעות, **והידיע אודות מאורע שלא כתבנו אודותיו, אבא יודיענו להגדיל תורה ולהאדיר.**

33. צורת כתיבת שם הודות שם הוחל ויקרהו, אלא על פי מה שנתבאר בתשובה למענינא דירחא אלול דאשתקד (מגלין ת"ע, פרשת שפטים תשע"ח), עיי"ש.

34. שיטה זו הנרמזת גם במדרש תנחומא (כי תשא ל"א), ועוד.

35. הטור (אר"ח יסוד סימן תקפ"א) הביא את דברי הפדר"א, והוסיף: "וכל החדש [- דהיינו מה שנהגו לתקוע בר"ה בחדש], כדי להחיות הנרדמים לעבוד שעיעת תשובה, שנאמר (עמוס ג' ו'), אם יִתָּקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וגו', וכדי לעבוד השטן, וכן נהגון בשאכנז, לתקוע בבוקר ובערב אחר התפלה".

36. בש"ר לבינוסא הביה"ה בי"ח אלול, אכן עיין במ"ב שם, שהעיקר הוא שהיה בז'.

37. בבית יוסף (שם) הביא לקשטיו, מדוע התאחר ענשם של המרגלים עד ז' אלול, והא הלשון הכתוב לא משמע כן ובוודאי, לא יתכן שהיה אחר ז' כבר בשבוע הבאה לעל עון זה. המיישב: "...אפשר לומר, שענשן של מרגלים היה שמדד ושתרבב לשונם, כדברי המדרש (סוטה ל"ח א'), והיו מתמנים בחולאים רעים עד שבעה באלול."

38. כן הוא בסדע"ר לפנינו, וכן הוא הנוסח בילקוט (שמואל קל"ט) ובדש"י (ש"א א' כ"ב) ובספר יוחסין (מאמר ראשון ד"ה שאול). אכן הרמ"ה (ש"א ט' כ') כתב שבין מיתת שמואל לבין מיתת שאול שבעה חדשים, וכעין זה נמצא גם בשו"ת שאילת יעבץ (א"ח סי' מ"ו), ומשמע שכך גרסו בסדע"ר, ולפי זה לא מת שאול בחדש אלול אלא בחדש כסלו.

39. ואמרו בתוספתא (מגילה ב' ל"ח): "מעשה דוד ובת שבע לא נקרא אלא מיתרגנו, והסופר מלמד דדרכו".

40. פירש רש"י על תיבה זו: "בשתי תיבות הוא משמש, לשון השחתה הלשון השתחויה, כי הנה בירושלמי, משחיתים ההיכל ומשתחוים לחמה. כן תרגם יונתן, ואינון מתחבלין וסגדין. ומנחם חברו לשון שחתה, כמו (יעשיה נ"א ב"ג) אבדה נְדָבָתָן בְּשַׁעֲרֵיהָ".

41. למעשה, בסופו של דבר נגזרה גזירה גם על הבדיקים, מפני מלא מיאוס בעוברי העבירה, כמבואר ברש"י ובדר"ח שם.

42. במגרא (ימא ע"ז א') אמרו, שלפי חציוויי הגר"א, הוא האיש הנבואי היה צריך בבראשל, לקחת בעצמו את הגחלים מבין הכרובים, ולא להמתין עד שיימן לו הכרוב, ואמרו: "...אילמלא לא נצטנעו גחלים מידו של כרוב לידו של בבראשל לא נשתיירו משוגאים לשל שראל שרדי ופליטי".

43. עיין בהמשך דברי המגרא אם הם היה הכרוב מבין שאר הכרובים.

44. הוא לא עלה בעיניהם מפמגלת הנבואה, אלא רק אחר שנתפשטו בגלות בבבל, כמו שכתב הרמב"ם בהקדמה לפירוש המשנה, ואכמ"ל.

45. כן נראה מבנתה (נחמיה ח' ו'): "וַיְהִי כַּפְּתֹ בְּנָתָה הַחוֹמָה וַאֲנִי עָמַדְתִּי בַּפֶּלֶךְ". ר"ל, שהשלמת החומה היתה בתעמדת דלתותיה. ועי' גם בהערה הקודמת שנראה שהשלמת החומה עצמה היתה כבר קודם לכן, ולפי זה דעמדת הדלתות הוא שהיתה בין שהיתה בב"ה באלול, והיא היתה שלמה הכוונה. וכן נראה מכל הענינים שם, שהיה זמן הם בו החומה כבר עמדה אבל דלותיהה עדיין לא הוצבו, ואילו מסדר הכתובים נראה שבחדש תשרי כבר עמדו דלתות החומה כל מקומן, ולא מסתבר שעברו דו"ח ענינים שלשה מימים הוסיף בשבת דלתותיה, עכל"ל. ועל פרק זמן קצר שכזה לא היה הכתוב אומר (שם ד' א'): "...בְּנִיתִי אֶת הַחוֹמָה וְלֹא נוֹתַר בָּהּ פָּרֶץ גַּם עַד הָעֵת הַהִיא הָלְמוֹת לְדַלְתֹתַי בַּשְּׁעָרִים".

46. כן פירש רש"י ובעקבותיו שאר המפרשים. אכן ראב"ע פירש שאותן חמשים ושנים יום נמנים מיום ששלח סנבלט אגרת לירא את נחמיה, כבר הנזכר בפסוק (שם ד' ה').

47. לאחר כשלש עשרה שנה תיקן נחמיה שייסגרו שערי ירושלים גם בשבת, ככתוב (נ"ג י"ט): "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר עָלְלוּ שַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלִַם לִפְנֵי הַשַّבָּת וָאֹמְרָה וְיִסָּגְרוּ הַדְّלָתוֹת וְאָמְרָה וְאֶת אֲשֶׁר לֹא יִפְתְּחוּם עַד אֲחַר הַשַّבָּת וּמִנַּעֲרֵי הָעָם הֶעֱמַדְתִּי עַל הַשְּׁעָרִים לְא יָבוֹא מַשָּׂא בְּיוֹם הַשַّבָּת".

48. יעויין בגירסת הגר"א שם, "ועשרה בניסן היה", ויעיין לעיל מה שהבאנו בענין תאריך פטירתה.

49. בענין מנין שנות ימי מרים, הנה לפעולה הבאנו ששנות חייה המה מאה ועשרים שנים, וזאת לפי החשבון שפטירתה היה בשנת הארבעים לציאת מצרים.

אכן לכאורה מצאנו חולקים על כך, הסוברים שמרים לא האריכה כ"כ ימים, אלא חיה רק שמונים ושש שנה, וכדאיתא בסדע"ר ג': "נמצא משמת לוי ועד שיצאו ישראל ממצרים קי"ז שנה, ואין השעבוד יותר על כן, ולא פחות מפ"ז [ולגירסת הגר"א: פ"ו] שנים כשנתיה של מרים...".

דברים הללו הם פלא ממש, שהרי הסדע"ר עצמו בפ"ט למד, שמיתת מרים היה בשנת הארבעים לציאת מצרים, ופסוק מפורש הוא שמשה היה בן מאה ועשרים שנים בהגלותו, והכיצד יתכן לומר שכל שנותיה אינן אלא שמונים ושש, שלפי"ז יעלה שהיתה צעירה מאשה בכשיעים שנה, והרי בפרק נאמר שהתייעבה מרחוק בשעת השלכת משה ליאור כשהיה בן שלשה חדשים, ובתיה בת מלך היא, אם כאשר עבורו אמו שתשמש לו כ"מינקת מן העברית". והיפשרי הרבה במפרשים לענין נוחשמות, לא מצאתי מי שעבד בזה אי שהיתה לו גירסא אחרת, והוא מפלא מאוד שמענה לשיישב.

ובהכרח צ"ל בכוונת דברי הסדע"ר הללו, שאין הכוונה על שנות מרים בכללותן, שבודאי היו כמאה ועשרים ושש שנה, אלא על שנותיה בשעבוד, שבודאי הם המה רק חלק שלישי שבעד שלשה חדשים לבדם, לפי שמירה בשעשיבוד, כדאיתא בשחמ"ר ב' א' י"א (וכעי"ז בפסיקתא רבתי ט"ו ד"ה עוד דודי, תנחומא ישן בא ד', הובא בילקוט שיר תתקפ"ד ד"ה עוד דודי), ועל כך כותב הסדר עולם, שאין השעבוד בפחות משנות מרים בשעת הגאולה, שהיתה בת שמונים ושש שנה.

והידוע ביאור אחר בדברי הסדע"ר מרים, וכיצד יעלו דבריו יפה עם שנת מיתתה, נודה לו אם יודיענו להגדיל תורה ולהאדירה.

26. עיין בגר"א, שהרב מבאר הכונה שאמרו חז"ל, שאין הכונה על שנות מרים בכללותן, שבודאי היו כמאה ועשרים ושש שנה, אלא על שנותיה בשעבוד, שבודאי הם רק חלק שלישי מכל חשבון שנותיה, ובשמה, לפי שמירה בשעשיבוד, כדאיתא בשחמ"ר ב' א' י"א (וכעי"ז בפסיקתא רבתי ט"ו ד"ה עוד דודי, תנחומא ישן בא ד', הובא בילקוט שיר תתקפ"ד ד"ה עוד דודי), ועל כך כותב הסדר עולם, שאין השעבוד בפחות משנות מרים בשעת הגאולה, שהיתה בת שמונים ושש שנה.

והידוע ביאור אחר בדברי הסדע"ר מרים, וכיצד יעלו דבריו יפה עם שנת מיתתה, נודה לו אם יודיענו להגדיל תורה ולהאדירה.

27. עיין בגר"א, שהרב מבאר הכונה שאמרו חז"ל, שאין הכונה על שנות מרים בכללותן, שבודאי היו כמאה ועשרים ושש שנה, אלא על שנותיה בשעבוד, שבודאי הם רק חלק שלישי מכל חשבון שנותיה, ובשמה, לפי שמירה בשעשיבוד, כדאיתא בשחמ"ר ב' א' י"א (וכעי"ז בפסיקתא רבתי ט"ו ד"ה עוד דודי, תנחומא ישן בא ד', הובא בילקוט שיר תתקפ"ד ד"ה עוד דודי), ועל כך כותב הסדר עולם, שאין השעבוד בפחות משנות מרים בשעת הגאולה, שהיתה בת שמונים ושש שנה.

28. יעויין במגיה"ל שם מה שכתב לתרץ, ועי"ע בפרחי כהונה' שכתב לדחות דבריו, ועכ"פ תירץ דברי

29. בעיון מנין שנות ימי מרים, הנה לפעולה הבאנו ששנות חייה המה מאה ועשרים שנים, וזאת לפי החשבון שפטירתה היה בשנת הארבעים לציאת מצרים.

אכן לכאורה מצאנו חולקים על כך, הסוברים שמרים לא האריכה כ"כ ימים, אלא חיה רק שמונים ושש שנה, וכדאיתא בסדע"ר ג': "נמצא משמת לוי ועד שיצאו ישראל ממצרים קי"ז שנה, ואין השעבוד יותר על כן, ולא פחות מפ"ז [ולגירסת הגר"א: פ"ו] שנים כשנתיה של מרים...".

דברים הללו הם פלא ממש, שהרי הסדע"ר עצמו בפ"ט למד, שמיתת מרים היה בשנת הארבעים לציאת מצרים, ופסוק מפורש הוא שמשה היה בן מאה ועשרים שנים בהגלותו, והכיצד יתכן לומר שכל שנותיה אינן אלא שמונים ושש, שלפי"ז יעלה שהיתה צעירה מאשה בכשיעים שנה, והרי בפרק נאמר שהתייעבה מרחוק בשעת השלכת משה ליאור כשהיה בן שלשה חדשים, ובתיה בת מלך היא, אם כאשר עבורו אמו שתשמש לו כ"מינקת מן העברית". והיפשרי הרבה במפרשים לענין נוחשמות, לא מצאתי מי שעבד בזה אי שהיתה לו גירסא אחרת, והוא מפלא מאוד שמענה לשיישב.

30. הרמב"ם בהקדמה לפירוש המשנה, כתב: "ויהי בשנה הששית שמשה מלך בירושלים, ויחלה אסא ברגליו, ולא דרש את ה' כי אם אל הרופאים, ויאסף אל אבותיו בשנה הרביעית לשלטונו, ומלך אחריו בנו יהושפט". ובמגיה"ל שם, "ויחלה אסא ברגליו, ולא דרש את ה' כי אם אל הרופאים, ויאסף אל אבותיו בשנה הרביעית לשלטונו, ומלך אחריו בנו יהושפט". ובמגיה"ל שם, "ויחלה אסא ברגליו, ולא דרש את ה' כי אם אל הרופאים, ויאסף אל אבותיו בשנה הרביעית לשלטונו, ומלך אחריו בנו יהושפט".

31. ראה בספר "מגיה"ל" (ח"ב ס"ב) ובספר "מגיה"ל" (ח"ב ס"ב) ובספר "מגיה"ל" (ח"ב ס"ב) וב

סיפור ושאלה בצידו

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פרש".

הימים שעוברים וחולפים בחודש עולה ומיתחד זה, שיש בו תוספת של רחמים לכל הענינים ובמיוחד להתקרב לה' ולשוב בתשובה שלימה לפניו, מוסיפים לקרב אותנו לימים הנוראים הבאים עלינו לטובה, לראש השנה בו חפצים ומבקשים אנו לזכות להמליץ את הקב"ה למלך עלינו ועל כל העולם כולו, וגם שנכתב בספר חיים ברכה ושלום ופרנסה טובה, ויגזר עלינו גזירות טובות ישועות ונחמות, יחד עם כל בית ישראל. נגיע לעשרת ימי תשובה שדרגתן רבה ועצומה עד מאוד, שבכיכול ה' מצוי אצלינו יותר מאשר בכל השנה, וזאת בכדי לקבל את שתובתינו, שהימים הללו מסוגלים עוד יותר לעורר את הלבבות לשוב בתשובה שלימה, ואף מעלתם היא שבהם התשובה רצויה ומקובלת לפני ה' בפסקות רבות מעל כל ימות השנה, ובסיומם נזכה לעמוד ביום הכיפורים, להעתיר ולזעוק ולהתחנן לפני ה' שנזכה לשוב אליו באמת ובצדק ונוכח מכל תוכאתינו ועוונותינו, ואף יחתם גזר דיננו לטובה ולברכה בכל מילי דמיטב.

הגם שמציאות הימים הקדושים והמיוחדים הללו של חודש הרחמים והסליחות, בכוחן לעורר את הלבבות, עדיין נצרכת הפעילות העצמית של כל אחד, בדרגתו ובמעלתו, שיעורר את ליבו להרגיש במעלתן ולהשתמש בהם ליעילות. וכבר המשילום הקדמונים לאדם שקיבל כלי בעל יכולות גדולות ועצומות, שבלעדי הפעלתו, כמעט ואין לו תועלת ממנו, ומפסיד בידיים את כל מה שיכל להפיק ולהרוויח ממנו. כך גם מעלתו העצומה כשנכנסת של חודש הרחמים והסליחות, ועוד יותר הפסקות הרמות של עשרת ימי תשובה בכלל והימים הנוראים בפרט, שבלעדי שאדם יעורר את עצמו, מפסיד הוא את רוב תועלתם והנאתם שעברום נבראו ונקבעו.

כבר למדונו חכמי התורה המוסר, שהדרך הטובה והראויה ביותר שכל אחד יהלך בה בימים נעלים אלו, הוא בלימוד המוסר המעורר את הלבבות, ובתוספת תפילה ובקשת רחמים לפני ה' שיפתח את ליבו להתקרב אליו. אך תפילה לבדה בלא פעילות נוספת, מחכימנו רבינו הפלא יועץ, כמעט אין בה תועלת, ודומה הדבר למתפלל לפרנסתו ואינו עוסק בה מאומה, שנחשב הדבר בקרוב לתפילת שוא, שהרי אינו מעלה בדעתו שה' יעשה עמו נס שיפתח לו את ארובות השמים להשפיע עליו את בקשת הפיולתיני, ומזכיר הוא את אותו אדם המתפלל שה' יביאו למקום מסויים, והוא אינו יוצא מפתח ביתו, שאמנם כן יד ה' תקצר, ויוכל להגיע לשם ב'קפיצת הדרך' או בכל אופן אחר, גם יחד עם ביתו ואף מטתו עליה שוכב, אך בדורות אלו ובמצבינו הנוחים, אין הנהגת ה' עמנו בדרך זו, ועל האדם לעשות ולפעול ולהתפלל לה' שיצליח דרכו וילכל אשר יפנה יצליח.

מסיבות אלו ואחרות, שככל שנכנסים ומתקדמים לתוכני חודש הרחמים והסליחות, על כל אחד להחכים ולהתבונן לכלכל את דרכיו בצדק ובמשפט בחסד וברחמים, לעורר את הלבבות לשוב בתשובה שלימה לפני ה', בלימוד בספרי המוסר, ובמבט נכון לכל אשר סובבנו, בידיעו שמטרתו אחת היא, לעורר את היראה בקרבו ולהוסיף ולהתקרב לה' ולעשות רצונו בלבב שלם, כאשר לצורך כך יכול להיעזר גם בלימוד פרשת השבוע, להתבונן בפסוקי הברכות, ולשים את ליבו גם לפסוקי הקללות, לדעת ולהשיב אל הלבבות את יסוד האמונה שה' גומל לאיש חסד כמפעלו, ויחד עם זאת, נותן לרשע ורע כרשעתו, שכמעט כל הקללות הנוראות הללו אשר נשמח בבניו אהובינו ששמעו לדבריו ועשו את רצונו בלבב שלם.

כפי שקיבל מרבותינו גדולי עולם, הלך רבי דוד כנגד רוחו של כל אחד מתלמידיו הרבים, כשעובד לכון את תלמי חריטתו לעבודת ה' לעשות רצון ה' בלבב שלם כל הימים. מסיבות אלו התמודד רבי דוד בהצלחה רבה בעזרה וסיוע לתלמידים מרקעים שונים ועם תתמודדויות מיוחדות, כשעיקר מהלכו עמהם היה, שהן אמנם מבחינה חומרית ישנו הבדל עצום ובלתי נתפס בין דירות הקדומים לדורנו אנו, המרוגל בחיי קלילות וכמעט בלא עול והתמודדות קיומית, שאין בחור שרעב ללחם או שאין לו מנעלים לרגליו ומטה לשכב עליה, והתמודדות האיומה העולה לבוא לפניו מבחינה חומרית, היא ללמוד גם כאשר מערכת המיזוג אינה פועלת במלא עוצמתה, ובמקרים נדירים עלול להגיע ל'מסירות נפש', כאשר מערכת המיזוג התקלקלה ומרגישים את החום השורר. אך ביחס לקיום המצוות ועבודת ה', אין כל הנחה לדורנו על פני הדורות הקודמים, ועלינו לעסוק בתורה ולקיים מצוותיה בלבב שלם, גם אם לא הכל נעשה לשביעות רצוננו, ועל החלש לומר גיבור אני, לגבור על יצרו ולעשות רצון יוצרו.

דוגמתו האישית של רבי דוד, שמָשָׁה בידי התלמידים כדרך סלולה להלהיגם לעמלה של תורה ולטהרת הלב. המראה שנתגלה בפניהם בכל עת, כיצד מתענג על ולימודו שהיה בהתמדה עצומה, בלא כל צורך עצמי להפסיק גם בלימוד ממוקד של שעות ארוכות, כאשר לא רָעֵב או צָמֵא, חום או קור, מפיגים את שלהבת אש התורה שבערה בקרבו ולימודו בריתחה דאורייתא ומתוך שמחה ובהלה עד אין קץ. כך גם תפילותיו, שהתהיית אליהם בכובד ראש, בשהקדים לבוא דקות ארוכות קודם כל תפילה, ומהלך התפילה היה בשפה ברורה ובנעימה, כמטעמים את תיבותיה ומתענג על הזכות המיוחדת שנפלה בחלקו, שיכול לשבח ולפאר את ה' הגדול הנכבד והנורא, ואף מורשה לומר לפניו את כל פרקי הזמרה וסדר התפילה, כפי שנוסד על ידי אנשי כנסת הגדולה ובתוספת חכמי הדורות הקדומים.

מציאות מרומסת זו, שבה התלמידים רואים בכל עת את מורם ורבם כשעוסק בעמלה של תורה ועסק המצוות, ברוב הפעמים השפיעה עליהם רבות לטובה ולברכה, בלא שנאמר להם דבר תוכחה או הכוונה. התאוונה הפנימית של התלמידים היתה לחקות את רבם ולנסות להעפיל לרמות נעלות אלו בתורה ועבודת ה'. המשוגים הגבוהים שראו בפניהם פתחו להם צוהר מיוחד לפסגות רוחניות עליהם שאפו ואליהם בקשו להגיע, כל לא פלא שרמתם הרוחנית היתה מרובה ונעלה משאר חברותם שלמדו במקומות אחרים ולא השפעיו מספיק לטובה מרבותיהם, כל אחד מטעמו וסיבתו האישית שבעבורה עדיין לא הספיק מספיק להתעלות בתורה.

*

ניסיונו הרב של רבי דוד בשאלות ובעיות מצויות אצל תלמידיו, עמהם התמודד במשך השנים הרבות שהעמיד תלמידים, כששאל והתייעץ ברבותיו ושמע מהם את הדרך אשר יֵלך בה וכיצד עליו ללבוש ולהשיב, הביאו למצב שהיה מוכן לכמעט כל שאלה גם בעיה, שידע את הדרך להתמודד עמה וכיצד להניח את דעת השואל ולהשיב לו תשובה טובה וראויה. כמו כן, מבין אלפי התלמידים שהתחנכו אצלו, היו גם מעטים שהוצרכו לעזרה מקצועית ואף רפואית, שעמהם הלך כברת דרך קשה וארוכה זו, החל מבירור אחר בעלי מקצוע טובים וראויים, ועד לתמיכה רחבה ועידוד בכל עת, שנתנו להם את הכח והעוז לעבור נסיון קשה זה, ובחסדי ה' עליו, בהשתדלותו זו, יחד עם התפילות המרובות שהוסיף להעתיר עליהם, רובם הצליחו לצאת מהמצבים הקשים אליהם הגיעו, לעלות לדרך המלך, וכמעט כולם זכו בסופו של דבר להקים בתים נאמנים בישראל, כשממשיכים בדרכה של תורה ולאורה ונתיבותיה.

אחת מהתופעות שחזרה על עצמה בקרב תלמידים רבים ובמשך השנים, היתה בתקופה זו של השנה. שהיו בחודרים שקיבלו 'פוביה', המכונה בציבור 'בעתה' או 'חרדה' מימי אלול ועוד יותר מהימים הנוראים, ובעקבותיהם סבלו מכל מיני תופעות לוואי, שהצד השווה בהם לרעה, שגרמו להם לנסיגה רוחנית ואף להתנהגויות כפתיות שונות ומשונות, שאין שום קשר ביניהם לבין 'אימת הדין', אלא עלולים להוות תחילה של בעיות נפש שסופם מי ישורנו.

היו גם כאלו שפיתחו פחדים מיוחדים מקריאת הקלות שבתורה, במיוחד בפרשתינו שבאה במחצית השניה של חודש אלול. ההתמודדות של החברותים הללו עם פרשתינו היתה מגוונת, יש שמחמת כן נמנעו מללמוד את פרשה שנים מקרא ואחד תרגום אין פרש"י, אחרים קראוה במהירות ובלא אפשרות למחשבה והתבוננות, והיו גם כאלו שבכל שנה בשבת זו חשו פרפורי בטן עזים שגרמו להם לצאת מבית הכנסת בסיום פרשת הברכות, וכך מנעו

לאחר קבלת הרשות, המשיכו עוד מעט בשיחתם המשותפת, ולאחריה לייווה רב תנחום את צבי אל עבר השיבה, כשמנחמו ומדבר על ליבו שבעזר ה' ובסייעתא דשמיא ראש השיבה יוכל לשמש כשליח נאמן להושיעו מצרתו הגדולה וצערו הרב.

*

עוד באותו ערב הגיע רב תנחום לרבי דוד ראש השיבה, וסיפר לו את אשר שמע הערב מצבי. הבחורים הפתיעו את ראש השיבה, שלא הקלה בדעתו על כמה תלמידו הצעיר סובל ומתייסר. תוך כדי הדברים הוסיף רב תנחום לומר את אשר עוד שמע הערב, שהמראה הכללי של צבי, רזה עד לאימה שכל עצמותיו בולטות, וחליפתו תלויה עליו כעל קולב דקיק, באופן המזכיר 'מוזלמן' ממחנות המות, הוא תוצאה של הצדה עמה מתמודד, שבתקופה שקדמה לה היה נראה כבחור ממוצע, אך זה כשנתיים שאיבד את התיאבון באופן שכמעט כל אוכל מתעבת עליו, ואם בלמל השנה עדיין מידי פעם מצליח לאכול דבר מה, כל שימי חודש אלול עוברים וחולפים, ובמיוחד כשמתקרבים לפרשתינו, תחושת הבחילה מתגברת עד שלמעט גגיע לבן בוקר וערב, כמעט אינו מצליח להכניס דבר מאכל לפיו, ולא פלא שהוא כה חלש ונראה עומד ליפול ולהתמוטט מבחינה גופנית, וזאת מלבד אומללותו הנפשית.

רב תנחום המשיך לספר לראש השיבה אם מה שצבי סיפר לו הערב, כיצד הכל התחיל אצלו בחודש אלול לפני כשנתיים, כשהחל להתבונן כיצד כל המאורעות והאסונות כולם נגזרים בראש השנה, וכנכון בליבו פחד ובעתה, אימה וחרדה, ממה שעלול חלילה לבוא עליו. מה שהחמיר את המצב היה לימוד הפרשה עם פירוש רש"י כדרכו לקיים את ההלכה לשנות את הפרשה עם תרגום ועם פירוש רש"י כיאה לירא שמים, וככל שהוסיף ללמוד את הקללות הנוראות המוזכרות בפרשה, כך התוסיף בקרבו מידות מרובות של חלחלה, ואם בתחילה ניסה להוסיף בעבודת ה', בהתמדה רבה ובתפילות ותחינות לה' שיצל אותו מכל דבר רע ומכל מיני משחית ופורענויות, ככל שעברו הימים מרגיש הוא שעומד בפני התמוטטות גופנית ונפשית, הוועץ הצילו שבנוא לעזרתו.

במהלך השנתיים הללו, כשהלך והרזה ואיבד ממשקלו, אביו האלמן המטופל ביומיתו הרבים, בתחילה התענין במצבו, אך כשצבי דחהו בעדינות, שאר קרדותיו הרבים של האב מנעו ממנו לשים לב לדבר, ועם הזמן התרגל לראותו כך, בחושבו שאין זה אלא מחמת סיגופיו הרבים הנובעים מהתמדתו ורוב עמלו וריחוקו מכל הנאות העולם הזה, ולכך מפטיר האב לבנו מידי פעם, שגם למתמיד השיבה מותר לאכול פעם ארוחה טובה, ולא ייחשב לו כביטול תורה. מרוב רגישותו של צבי לצער בעל הבית, לא שיתפו בנה שעובר עליו, ובפעמיים שכן ניסה לשתף אחרים, חלקם כלל לא הבינוהו וסתם גערו בו שיפסיק להנעיש את עצמו, וינסה לחשוב טוב ויהיה טוב, וכהנה כל מיני משפטים נבובים חסרי תועלת למצב כמו שלו. וגם הימ מי שבטעותו או בעמרצותו השיב לצבי, שכל הפסוקים הללו מדברים רק על מאורעות חורבן הבית ולא על העתיד לבוא חלילה, דבר מוטעה וחסר כל שחר, ועדיין מצויים בינינו זקנים ישישי שער שעברו את רוב הקללות בארצות הדמים שבאירופה, ואמת נכון הדבר שקללות אלו תקפות גם לימינו, בתקוה שלא יבואו לידי מימוש וקיום.

כמדומה לי, הציע רב תנחום לראש השיבה, שמקרה זה החמור עד מאוד, מצריך התערבות רפואית, שנצרך הוא לרופא פסיכיאטר שיאבחן את מצבו וירישום לו 'כדורים' מתאימים שיוכלו לעזור ולסייע ולהקל מעליו את צערו ויגונו, ואנו נוכל לתת לו את התמיכה והעזרה הנכונים בדרך זה שהטיפול התרופתי יועיל ויעזור להוציאו ממצבו הנוראי והמסוכל הלזה.

לאט לך רב תנחום, השיבו ראש השיבה, ראשית צריך לברר מה היסוד שהביאו לפחדים אלו, שאם יש לו סיבה אמיתית, כלל לא מדובר בבעיה שטיפול תרופתי יועיל לו, אלא צריך להתעסק בשורש הבעיה ולפתרה, וכמדומה שד' שולח לי כעת 'עבודה' מיוחדת לשבוע האחרון של השנה, לנסות לדרת לשורש בעייתו של הבחור ולנסות לעזור ולסייע לו ולהצילו ממצבו.

כשראה ראש השיבה שרב תנחום מתפלא על דבריו, הוסיף ואמר, שלפי סיפור הדברים שאמרת עולה, שלימוד פרשתינו עם פירוש רש"י זה מה שגרם להעמיק את הבעיה לבחור. האמת היא שבלימוד פרשתינו עם פרש"י אפשר גם להגיע למסקנתי, שאם ידוע השורש ויהיסוד לפחדים, אין צורך בשום טיפול תרופתי, ובעזרת ה' נקוה להיות השליח הנאמן להביא לו ישועתו והצלתו, שתחילתה תהיה עוד בשנה זו.

*

למחרת אחר התפילה, כאשר ראש השיבה הספיק לברר פרטים אודות צבי ומשפחתו והאסון שהיה בביתם במחלת אמו ויירושיה הרבים עד לפטירתה לפני כארבע שנים, הגיע למסקנה שאין קשר ישיר בין הדברים, ועל כן הבין שכעת עליו לשוחח עם המדובר ולשמוע את אשר על לבו. צבי נקרא לחדרו של ראש השיבה, שקיבלו ב'שלום עליכם' לבבי, ולאחר כמה דברי שבח על רוב התמדתו ומעלת תפילותיו שבוודאי ה' שש ושמח בהם עד מאוד, אמר ראש השיבה, שעל פי דשותו המפורשת רב תנחום סיפר לו את דבר שיחתם מאמש בתקוה ובמטרה שיוכל לעזרו ולסייע להתמודד עם הנסיון שה' הביא לפתחו.

בחדר שררה אוירה מתוחה, בעיקר מצידו של צבי, שיושב הוא מול 'מרן ראש השיבה שליט"א', והוא אינו אלא אחד מבחורי השיבה הצעירים ביותר, ובמקום שראש השיבה יעסוק בחויות אבי ורבא, בהכנת השיעור כללי, משוחח הוא עמו על בעיותיו. בכדי להפשיר את המתח סיפר ראש השיבה לצבי על כמה בעיות של בחורים ממהם הספיק להתמודד במהלך השנים, חלקם בדברים המעוררים חיוך, ובאופן זה הצליח להרגיע מעט את רוחו הסוערת של צבי, בכדי שיוכלו לשוחח על מצבו והאופנים שניתן לעוזרו ולסייעו.

בטרם נפתח את הנושא, פנה ראש השיבה לצבי, חשוב מאוד לדעת הנאם אירע דבר מה לפני שהחלו הפחדים והחששות להתגבר בליבך. צבי חשב והרהר כמה רגעים, כשמנסה להחזיר את הגלגל אחורה בשנתיים האחרונות, אך לא נזכר דבר מלבד מה שעעם לימוד הפרשה על פירוש רש"י, היא זו שהגבירה בו את פחדיו והפכה אותם לחרדה של ממש.

לימוד הפרשה אינו אמור לעורר פחד בלב בחור שהיה העוסק בתורה ועמל בה שבכל עת עסוק בעבודת ה' וקיים מצוותיה, טען ראש השיבה נחרצות. בתורה בכלל ובפרשתינו בפרט כתובים ברכות רבות שעתידים לבוא על בחור שהיה כמותך, ולא שום קללה. כפי הנראה דילגת בלימודך פסוק אחד ומחמת כך הגעת לכל זה, הרעיים ראש השיבה בקולו, תוך כדי שלקח חומש ופתחו בפרשתינו ובאצבעו הרועדת מזקנה הצביע על הפסוק המקדים לקללות, בו נאמר (דברים כ"ח ט"ו): "וְהָיָה אִם לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשִּׂיגוּךָ". הנה מפורש לך בפסוק על מי עתידים לבוא חלילה כל הקללות הללו, לא עליך ועל כמותך בנים חביבים לה' העוסקים ועמלים בתורתו בכל עת ושעה ואף אין לחס פנאי לעבירה ועון.

תוך כדי דברי ראש השיבה נזכר צבי, שהשורש והטעם לכל הפחדים הללו שהחלו לו באותה שנה, היה בעקבות כך שזמן מה אחרי שאמו הלכה לעולמה בתום תקופת יסורים ארוכה, חברו הטוב מהשיבה לצעירים חלה גם הוא במחלה קשה ומיסרת, ודבר זה הכניס פחד נוראי בליבו, ומאז, כל דבר שרק היה לו שייכות לעונש וקללה, הגביר אצלו את הפחד והחרדה, וכאשר התייסב ללמוד את הפרשה עם פרש"י כדרכו בכל שבוע, רמות הפחד בלבו הלכו וגברו עד כי עצמו ממנו, ומאז ועד היום חייו אינם חיים מחמת רוב הפחד שיש לו בכל עת ושעה, ולולי תורתו שעשועו, בוודאי שיהיה אובד בעוניו.

כאשר ראש השיבה הגיע לשורש הבעיה, כבר ראה את הדרך הסלולה בפניו, ועוד טרם שנכנסו אליה סיפר לצבי על בחורים רבים שסבלו מפחדים כאלו ברמות שונות ומאיימות, ובחסדי ה' הצליח לשחרר אותם מהם, באופן ששיאר בליבו רק פחד אלקים ויראת ה' טהורה היומדת ומעמידה אותו בכל מעשיו.

צבי שנתן מנוח מלא בראש השיבה, החל להלך עמו בדרך שהוביל בה, כשנמשך לכל דבריו והוראותיו, וככל שעברו הימים בהם נהג ראש השיבה בחכמתו ובכלי אומנותו להצילו משלטון הפחד, אט אט בא לאיתנו והתחיל לאכול קמעה, והעיקר שמנוחת נפשו שבה אליו וניצל מעמדותיו הכמעט בלתי נמנעת, כשהולך ומעמיקה במעלות התורה והיראה להיות בן דורה אמיתי בכל מהותו וישותו, לעשות נחת רוח לאביו שבשמים וגם לאמו הבדקנית הנמצאת קרוב יותר לה', שבוודאי העתירה בעדו בכל עת, ואף אביו זכה שוב לרוות ממנו רוב שמחה ונחת כל הימים.

מנין בפרשתינו עפרש"י
יסד ראש השיבה את דבריו?

תשובה ל"סיפור ושאלה בצידו" מגליון שבוע שעבר

בתשובה לשאלה, מנין בפרשתינו עפרש"י אפשר להגיע למקור דברי מרן שליט"א, שכאשר בונים בנין אם מבצעים עבודות שיפוץ, מלבד האחריות של הקבלן המבצע, מוטלת אחריות גדולה על מזמין עבודת הבנייה שיבדוק היטב שכל העבודות נעשות בצורה בטוחה ובלא כל סכנה לפועלים או לעוברים ושבים, לבל יארע חלילה אסון במקום ולא יוכלו לומר 'ידינו לא שפכו את הדם הזה'. על אחת כמה וכמה מוטלת אחריות כזו על אלו המבקשים לבנות את בית ה', שלא תצא תקלה ואסון מתחת ידם. ניתן להגיע למקור מדברי רש"י כ"ב ח', עה"פ, "כִּי תִבְנֶה בַיִת חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ וְלֹא תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ כִּי יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ", וביאר רש"י, "כִּי יִפֹּל הַנֹּפֵל. ראוי הה ליפול, ואף על פי כן לא תתגלגל מיתתו על ידך, שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב". מבואר בדברי רש"י, שיתכן מציאות שישנו אדם שנגזר עליו למות, וכאשר בונים דבר שלא בדת ובחסרון זהירות ובטיחות, נחשבים כ'חייבים', ומחמת כך עלול חלילה להיות שאותו אדם יפגע מחמתו, בבחינת 'מגלגלין חובה על ידי חייב', ולכך הזהיר מרן שליט"א במיוחד על כך, ואכן כאשר לא נזהרו מספיק אירע האסון, שבחסדי ה' עמהם לא נפגע בו יהודי אלא ערל.**

הסיפור לא נכתב חלילה למעשה, ואין לחסיק מסקנות הלכתיות או הנהגתיות מסיפור הדברים.

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון,
עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08) [מחו"ל: בקידומת 8 - 972 +] (24 שעות)
[או למייל ichudbchidud@gmail.com - **עד יום ה' בערב בלבד**]

הפרסים לשבוע זה: ספר "שו"ת צפנת פענח החדשות (ב"כ החדשים).
עוד **שלושה** זוכים נוספים, כל אחד בספר "מטה משה הקדמון" (לרבי משה מת תלמיד המהרש"ל).
הפרס לשבוע זה על "סיפור ושאלה בצידו": שני זוכים, כל אחד בספר "לחיות כהלכה הלכות מצויות שאינן ב"כ ידועות".

שמות הזוכים:
יגקלביץ י. י. - לייקווד - אחרי במדבר
איזנבך א. - ירושלים - אחרי במדבר
אומן י. י. - מודיעין עילית - אחרי במדבר
ליבוביץ מ. - ביתר - אחרי במדבר
דהן י. - מודיעין עילית - אחרי במדבר
שטיינברג ב. - לייקווד - אחרי במדבר
נזדולדה צ. - בני ברק - אחרי במדבר
מלול ע. - נתניה - אחרי במדבר
ליסון י. - ???? - אחרי במדבר
שם טוב י. - ירושלים - אחרי במדבר

ניתן לקבל כל שבוע את העלון בפקס או באימייל (ללא תשלום), בתוספת ה'סיפור ושאלה בצידו' בגודל כפול, על שני עמודים. המעוניינים לקבלו, ישלחו את שמם וכתובתם בכתב ברור, בתוספת מס' טלפון לבירורים, לפקס המערכת או למייל: ichudbchidud@gmail.com
המיילים ישלחים ממשרדינו ב'לייקווד' שב'ניו ג'רסי

© כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידוד" ולרבנים הכותבים – מודיעין עילית - ארץ ישראל